N:o 119.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan, till lag, innefattande bestämmelser angående grufdrift å viss kronojord, samt till lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt; gifven Stockholms slott den 19 mars 1909.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan;

2) lag, innefattande bestämmelser angående grufdrift å viss kronojord; och

3) lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Albert Petersson.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan.

Härigenom förordnas, att 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Föremål för inmutning och bearbetande af den, som sig därtill anmäler, äro de mineralfyndigheter, hvilka innehålla:

1:o) malmerna till följande metaller, nämligen: guld, silfver, platina, kvicksilfver, bly, koppar, järn med undantag af sjö- och myrmalmer, mangan, krom, kobolt, nickel, zink, tenn, titan, molybden, wolfram, vismut, antimon och arsenik;

2:o) svafvelkis, magnetkis och grafit.

Förut inmutad eller bearbetad mineralfyndighet, som blifvit sönad, må ånyo inmutas, så framt fyndigheten, enligt hvad ofvan är sagdt, utgör föremål för inmutning.

3 §.

1 mom. Inmutning må ej ske å annan kronojord än sådan, som innehafves under ständig besittningsrätt eller är till boställe anslagen.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.

2 mom. Å område, beläget på mindre afstånd än två hundra meter från boningshus eller från annan åbyggnad, där den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård, vare inmutning ej tillåten, utan tillstånd af såväl ägaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården som den, hvilken därtill har nyttjanderätt; dock att inom utmål befintliga byggnader, hvilka erfordras för grufdriften, ej må utgöra hinder för inmutning.

Inmutning må ej ske å kyrkogård eller begrafningsplats, ej heller, utan tillstånd af vederbörande myndighet eller styrelse, å område på mindre afstånd än trettio meter från sådan järnväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik.

3 mom. Inmutning vare ock förbjuden å förut inmutadt område samt å utmål, så länge rättigheten till området eller utmålet blifvit behörigen försvarad.

Har kronan å jord af den beskaffenhet, att enligt 3 § 1 mom. inmutning ej därå må ske, upplåtit rätt till undersökning eller tillgodogörande af mineralfyndighet, som i 1 § sägs, eller apatit eller magnesit, och öfvergår jorden i enskild ägo eller till boställsjord eller upplåtes den under ständig besittningsrätt, vare inmutning å det område, upplåtelsen gäller, förbjuden, så länge den upplåtna rätten äger bestånd.

8 §.

Inom det inmutade området eller utmålet äger inmutaren uteslutande rätt att, med de villkor och inskränkningar, denna stadga innehåller, bearbeta och tillgodogöra sig så väl den inmutade mineralfyndigheten som äfven andra inmutningsbara mineral.

Förutom de mineral, hvilka inmutaren efter hvad nu är sagdt äger tillgodogöra sig, må öfriga mineraliska ämnen inom det inmutade området eller utmålet äfven af honom brytas, i den mån sådant är erforderligt för grufarbetets ändamålsenliga drifvande, och äge inmutaren däraf använda hvad för grufdriftens ändamål behöfves. Hvad sålunda icke användes må inmutaren ock behålla, så framt det icke af jordägaren mot erläggande af godtgörelse för brytnings- och uppfordringskostnader afhämtas, om inmutningspunkten är belägen i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands eller Västernorrlands län, inom ett år, men eljest inom sextio dagar efter tillsägelse. Jordägarens rätt i detta afseende utöfvas å sådan kronojord, hvarå inmutning må ske, af kronoåbon eller boställsinnehafvaren.

Uppstår tvist om beloppet af den godtgörelse, hvarom nu är sagdt, gånge med bestämmandet däraf såsom i 12 § stadgas, dock att, där skiljemän anlitats, parterna skola stånda hvar sina kostnader och gälda hvardera halfva kostnaden för skiljemännens sammanträde; och varde tiden för afhämtandet räknad från det att godtgörelsens belopp blifvit slutligen bestämdt.

10 §.

1 mom. Har mutsedel blifvit meddelad å fyndighet, som efter 1 § ej utgör föremål för inmutning, vare mutsedel ogill och utmål för sådan grufva förbjudet.

Lag samma vare, där inmutningspunkten, i strid mot föreskrifterna i 3 § 1 och 2 mom., blifvit förlagd å område, där inmutning enligt nämnda lagrum ej är tillåten.

Klander mot mutsedel på grund af förhållande, hvarom nu är sagdt, så ock påstående att inmutningsrätt blifvit förverkad genom underlåtet fullgörande af föreskrifterna i 13 § 1 mom. eller 14 § 1 punkten skall, för att vara gällande, anmälas sist vid utmålsförrättningen; ägande dock den, hvars rätt blifvit förnärmad, att dessförinnan, när han vill, få all verkan af mutsedeln upphäfd genom klagan hos bergsöfverstyrelsen, om den inmutade fyndigheten ej utgör föremål för inmutning enligt 1 §, men eljest efter stämning hos domaren.

Har inmutare eller grufägare vetskap om att grufva olagligen tillkommit eller att inmutningsrätten förverkats, och verkställer han ändå arbete vid sådan grufva, ansvare såsom för åverkan, om åtal därå i laga tid anställes.

2 mom. Är mutsedel meddelad för inmutning å nyo af sådan äldre grufva, som uppgifvits vara sönad, vare förre innehafvaren icke skyldig att för nye inmutaren vika, innan han blifvit dömd sin rätt förlustig; och skall i sådan tvist klander mot den, som grufva innehar, icke gälla där det grundas på försummelse eller annat förhållande, som ägt rum för längre tid tillbaka än andra kalenderåret före klandrets instämmande.

17 §.

Å sådan kronojord, hvarå inmutning må ske, skall kronoåbon eller boställsinnehafvaren njuta den jordägaren enligt 16 § tillkommande rätt till godo; ägande han ock, om han begagnar jordägareandelen, att samma andel sedermera behålla såsom sin enskilda tillhörighet.

22 §.

1 mom. Ansökning om utmål skall ske skriftligen och däri uppgifvas till namn och hemvist den eller de jordägare, på hvilkas mark utmålet kan komma att läggas; och vare bergmästaren skyldig att, så fort ske kan och tjänlig årstid är för handen, den sökta utmålsläggningen på stället företaga.

2 mom. Kostnaden för utmålsförrättningen skall gäldas af grufägaren; och vare sökanden pliktig att, där bergmästaren det fordrar, denna kostnad inom förelagd tid förskjuta, vid äfventyr, om den tid försittes, att ansökningen icke anses hafva inkommit tidigare, än förskottet sedermera erlägges, hvilken påföljd bör i föreläggandet intagas.

44 §.

Önskar grufägare längre tids hvilostånd än bergmästaren enligt 42 § kan medgifva, söke då förlängning därå hos bergsöfverstyrelsen, som, då särskilda omständigheter därtill föranleda samt jordägaren eller å sådan kronojord, hvarå inmutning må ske, kronoåbon eller boställsinnehafvaren till ansökningen lämnat bifall, äger att förlänga hvilostånds-tiden under ytterligare högst fyra arbetsår.

65 §.

Underlåter delägare att betala tillskott, som blifvit å stämma beslutadt eller af grufföreståndaren enligt 62 § infordradt, och har han, sedan den för beloppets erläggande utsatta tid gått till ända, bevisligen blifvit om betalningens fullgörande erinrad, men icke inom sextio dagar efter mottagandet af sådan erinran tillskottet erlagt, hafve han till öfriga delägare förverkat sin lott i grufvan och dess tillhörigheter.

Har delägare efter ty nu är sagdt förverkat sin lott i grufva, njute han ersättning för sin andel i grufvan tillhörande hemmanslägenheter och annan jordegendom; och vare han för tillskottets betalande fri.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1909. Beträffande grufva, hvartill rättighet därförinnan är vunnen, skall gälla hvad dittills varit stadgadt.

Förslag

till

Lag,

innefattande bestämmelser angående grufdrift å viss kronojord.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Å kronojord, som ej innehafves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, må arbete för undersökning eller tillgodogörande af mineralfyndighet, hvarom i 1 § grufvestadgan förmäles, eller apatit eller magnesit ej verkställas inom

1) område, beläget på mindre afstånd än tvåhundra meter från boningshus eller från annan åbyggnad, där den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård, med mindre medgifvande härtill lämnats af såväl ägaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården, som den, hvilken därtill har nyttjanderätt, dock att under byggnad, hvarom nu sagts, ej innefattas byggnad, som är uppförd för grufdrift;

2) kyrkogård eller begrafningsplats;

3) område på mindre afstånd än trettio meter från sådan järnväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik, så vidt ej medgifvande af vederbörande myndighet eller styrelse lämnats.

Hvad nu sagts om hinder mot grufarbete vare dock ej gällande i fråga om fyndighet, som, innan hindret tillkommit, för kronans egen räkning bearbetats eller till hvars bearbetande rättighet är före hindrets tillkomst af annan vunnen.

2 §.

Idkas, efter upplåtelse från kronan, af två eller flera personer tillsammans eller af bolag grufdrift å jord eller område, därå jämlikt 3 § 1 mom. eller 3 mom. sista stycket grufvestadgan inmutning ej må ske, skall för hvarje år utses en grufföreståndare, hvilken är ansvarig för fullgörande af de föreskrifter beträffande ordningen för grufdriften, som äro eller varda gifna. Grufföreståndare kan endast den vara, som är svensk undersåte och bosatt i riket.

Val af grufföreståndare skall anmälas hos bergmästaren. Sker ej sådan anmälan, eller har obehörig person utsetts till grufföreståndare, är en hvar, som i grufrörelsen deltager, eller, om grufdriften idkas af aktiebolag, hvarje ledamot af dess styrelse ansvarig såsom vore han grufvans föreståndare.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1909.

Förslag

till

Lag

angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt.

Härigenom förordnas, att hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt skall fortfarande gälla, till dess lag, hvarigenom inmutning förbjudes å all kronojord, som ej innehafves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, träder i kraft, dock ej längre än till den 1 oktober 1910.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 4 december 1908.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och jordbruksdepartementen anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson:

»Sedan år 1902 har frågan om lämpligheten af ett upphäfvande af inmutningsrätten å viss kronojord varit föremål för behandling af statsmakterna. I afbidan på definitivt beslut i frågan har alltifrån nämnda år varit stadgadt, att inom Norrbottens län inmutning endast för kronans räkning må ske å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen. Denna provisoriska lagstiftning utsträcktes år 1907 att afse äfven Jämtlands och Västerbottens län, i det att genom lag den 19 april 1907 bestämdes, att inom nämnda tre

län inmutning endast för kronans räkning finge under tiden intill den 15 maj 1908 ske å dylik kronojord. Enligt lag den 8 maj 1908 skall hvad sålunda stadgats fortfarande gälla intill den 15 maj 1909.

Tiden torde nu vara inne att söka upptaga frågan till slutlig lösning; och är det i sådant ändamål jag nu anmäler detta ärende. Jag anser mig då till en början böra erinra i korthet om de bestämmelser, som enligt den äldre gruflagstiftningen gällt med afseende å tillgodogörandet af mineralfyndigheter å kronojord.

Historik. Under 1500- och 1600-talen samt fram till år 1723 gjorde kronan anspråk på regalrätt med afseende å alla grufvor, och synes kronan äfven i allmänhet hafva under denna tid efter behag förfogat öfver grufvorna å såväl egen som enskild mark. Genom särskilda utfästelser från kronans sida tillerkändes emellertid upptäckare af grufva vissa rättigheter. Så t. ex. stadgades i flera författningar och privilegier, att den som upptäckt en grufva vore berättigad att, om han ville och förmådde, med arbete belägga och tillgodogöra sig grufvan. I annat fall skulle han erhålla belöning af kronan.

Genom den såsom bergsbrukets friförklaring betecknade förordningen af den 27 augusti 1723 blef förklaradt, att det grufregal, som i förra författningar omtalats, för framtiden allenast skulle innebära rätt för kronan att, i händelse för riket gagneliga metaller, mineralier och fossilier ej vederbörligen tillgodogjordes, genom bergskollegium tillåta den, som hade lust och förmåga, bearbetandet af sådana metall- och mineralstreck samt grufvor. Sålunda meddelades nu fasta och för kronan bindande regler om de enskildas rätt att tillgodogöra sig mineralfyndigheter. Beträffande 'uppfinnaren' stadgades, att denne skulle dels, såsom förut varit vanligt, erhålla belöning i penningar för upptäckten, dels ock äga rätt att till en fjärdedel deltaga i grufvan, med undantag af guldgrufvor och saltberg, där han fick deltaga till hälften. Särskildt skulle kronoåbo, som å ägorna till det hemman han bebodde upptäckte mineralstreck, ej mindre undfå vissa rätt betydande förmåner och friheter för sig, hustru och efterkommande, än äfven få vara delaktig i själfva bergsbruket till så stor del, som han förmådde påkosta. Förordningen afsåg tydligen, ehuru intet direkt härom nämndes, att gifva jordägaren företrädesrätt till den del, som ej tillkom uppfinnaren. Kronans rätt till grufvor blef sålunda genom denna förordning inskränkt till endast dem, som anträffades å kronojord, och, till blott en del af dessa, enär uppfinnaren skulle hafva en fjärdedel, i vissa fall hälften, eller, om han vore innehafvare af nyttjanderätt till kronohemman, så stor del, som han förmådde bruka. I en förordning

af den 20 oktober 1741 stadgades uttryckligen om jordägarens rätt liksom ock att, därest jordägaren ej begagnade denna, upptäckaren skulle få hela grufvan. Genom förordning den 6 december 1757 ökades upptäckarens andel till hälften i alla slags fyndigheter. I de båda senare förordningarna meddelades därjämte närmare föreskrifter angående inmutning.

Lagstiftningen i ämnet bestod därefter i det hela oförändrad till dess grufvestadgan den 12 januari 1855 utkom. Under denna tid hade kronan, i likhet med hvarje annan jordägare, rätt till andel i nyupptäckta fyndigheter å henne tillhörig jord, men kronan lärer aldrig begagnat denna sin rätt utan städse efterskänkt densamma. I berörda grufvestadga blef därpå fastslaget, att jordägarens andel å odisponerad kronojord skulle tillkomma inmutaren samt på jord, som upplåtits under ständig besittningsrätt eller anslagits till boställe eller utarrenderats, kronoåbon, boställsinnehafvaren eller arrendatorn. Denna bestämmelse öfvergick sedermera i grufvestadgan den 16 maj 1884. Samma grundsats har äfven gått öfver i lagen angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886, enligt hvilken å kronojord af sistnämnda tre slag vederbörande innehafvare skall tillgodonjuta den afgift, som koncessionsinnehafvaren enligt lagen är skyldig utgifva till jordägaren, under det att å annan kronojord koncessionsinnehafvaren är från dylik afgift befriad.

I en motion vid 1889 års riksdag fästes uppmärksamheten därpå, att staten i följd af nämnda stadganden ej blott ginge miste om ekonomisk fördel utan äfven saknade inflytande och kontroll vid grufvors bearbetande å kronans mark. Motionen resulterade i en Riksdagens skrifvelse af den 15 maj 1889, däri Riksdagen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida det kunde lända till fördel för kronan, att å kronojord, som icke innehades under ständig besittningsrätt eller vore anslagen till boställe eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, kronan tillerkändes rätt att till hälften med inmutaren deltaga i grufarbetet och den däraf fallande vinsten.

Den 20 maj 1890 aflät Riksdagen en ny framställning i ämnet, däri anhölls, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i grufvestadgan, att malm- och andra mineralfyndigheter, hvilka efter ändringens fastställande blefve upptäckta å kronojord, som ej vore under ständig besittningsrätt upplåten, måtte på det för staten gagneligaste sätt kunna disponeras.

De sålunda väckta frågorna fingo sin slutliga lösning först genom lagen den 20 oktober 1899. Enligt denna skall å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, kronoåbon eller boställshafvaren fortfarande tillgodonjuta jordägareandelen, hvaremot

den å annan kronojord tillkommer kronan. Denna kronans jordägareandel skall jämlikt kungörelse den 20 oktober 1899 utbjudas på arrende åt enskilda för en tid af 20 år, därvid gäller, att i allmänhet anbud ej får antagas, om det lyder å mindre än en femtiondedel af värdet af brutna och uppfordrade inmutningsbara ämnen. Kommer arrendeaftal ej till stånd, skall, där ej Konungen för särskildt fall annorlunda förordnar, jordägareandelen lämnas obegagnad, och får enligt lagen inmutaren då tillgodonjuta densamma mot afgäld till kronan, motsvarande en sjuttiofemtedel af värdet af brutna och uppfordrade inmutningsbara ämnen.

Det provisoriska inmutningsförbudets tillkomst.

Hvad härefter angår tillkomsten af den nu gällande provisoriska lagstiftningen vill jag hänvisa till hvad i statsråd den 6 mars 1905 af dåvarande chefen för justitiedepartementet därom anförts. Departementschefen yttrade:

'I nådigt bref den 28 februari 1902 anbefallde Kungl. Maj:t kommerskollegium att efter hörande af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län samt bergmästaren i norra distriktet inkomma med utlåtande, huruvida och i hvilken omfattning inmutningsrätten syntes kollegium böra upphäfvas eller tills vidare suspenderas. Närmaste anledningen till denna åtgärd var, såsom i det nådiga brefvet framhålles, att inmutningsrätten, sådan den utöfvats inom Norrbottens län, funnits kunna föranleda till en osund spekulation och andra betänkliga missförhållanden.

Berörda missförhållanden blefvo äfven af Riksdagen uppmärksammade. Riksdagen ansåg att, i afbidan på frågans fullständiga utredande, provisoriska åtgärder borde vidtagas för att, såvidt ske kunde, förhindra, att förhållandena förvärrades, och antog därför för sin del, med föranledande af enskilda motioner, en lagbestämmelse, enligt hvilken inom Norrbottens län inmutningsrätten å kronojord, som ej under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen, förbehölls kronan ensam. Denna lagbestämmelse, hvars antagande Riksdagen i skrifvelse den 21 maj 1902 för Kungl. Maj:t tillkännagaf, blef den 6 juni samma år af Kungl. Maj:t sanktionerad. — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Det torde tillåtas mig att med ledning af den förebragta utredningen i korthet redogöra, hvari förut omnämnda missbruk af inmutningsrätten bestodo och huru de uppkommit. Jag måste härvid gå tillbaka till den kungörelse, som den 19 augusti 1889 utfärdades och genom hvilken förordnades *dels* att i mutsedel, som blefve utfärdad å fyndighet, belägen å kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid annan upplåten, tills vidare skulle, om inmutningsansökningen gjorts efter dagen för kungörelsens utfärdande, intagas förbehåll om skyldighet för inmutaren att vara underkastad de förändrade bestämmelser om rätt för kronan att deltaga i grufarbetet och den däraf fallande vinsten, som genom ny lagstiftning kunde blifva gällande, *och dels* att för fyndighet, därå inmutning under sådant förbehåll erhållits, utmål tills vidare icke finge anvisas.

Den situation, som genom denna kungörelse inträdde, var ej ämnad att blifva långvarig; den skulle endast räcka till dess lagstiftningen ordnat frågan, huru kronan skulle deltaga i grufarbetet och däraf fallande vinst, i fall, då fyndighet inmutades å kronojord, å hvilken enligt dittills gällande lagstiftning jordägareandelen tillkommit inmutaren. Denna lag-

stiftningsfråga visade sig emellertid vara svårlöst och ordnades först genom lagen den 20 oktober 1899, i hvilken emellertid stadgades, att för inmutning, som erhållits under det i 1889 års kungörelse stadgade förbehåll, utmål ej finge utan Konungens tillstånd läggas tidigare än två år från det lagen trädt i kraft. Denna tidpunkt inföll den 1 december 1901. Det blef sålunda en tidrymd af mer än tolf år, under hvilken utmål ej kunde läggas för fyndighet, därå inmutning erhållits under det i 1889 års kungörelse stadgade förbehåll. Under denna tidrymd måste inmutaren, om han ville bevara sin på inmutningen grundade rätt, hvarje år göra försvarsarbete och kunde hvarken få ersätta detta med afgift i penningar, ej heller erhålla hvilostånd, emedan för åtnjutande af dessa förmåner erfordras, bland annat, att utmål blifvit grufvan tilldeladt. Än mindre kunde grufdriften begynna på allvar, så länge utmål ej blifvit lagdt. Följden blef, att inmutarne ofta sökte komma ifrån det besvärliga och kostsamma försvarsarbetet på det sätt, att de år efter år inmutade samma fyndighet. Härigenom utsatte de sig dock för faran att vid ommutningen blifva förekomna af andra inmutare, och det saknades ej personer, som sökte begagna sig häraf. En osäkerhet i förhållandena uppkom, som ytterligare förvärrades däraf, att den gaf anledning till många inmutningar äfven på behörigen försvarade fyndigheter utan annat syfte än att förmå den verklige rättsinnehafvaren att betala penningar för att slippa en process om rätten till fyndigheten. Det ligger i sakens natur, att nu skildrade förhållanden skulle vara i hög grad ägnade att framkalla en osund spekulation, emedan såväl de inmutare, hvilka hade en behörigen grundad rätt, som än mera de, hvilkas rätt var tvifvelaktig eller alls ingen, voro angelägna att få afyttra sina mutsedlar och bjödo ut dem både inom och utom riket. Deras utbjudande på utländsk marknad gaf i sin tur anledning till farhågan, att värdefulla grufvor skulle råka i utländska händer i en utsträckning, som kunde innebära faror af flera slag.

Jag har härmed redogjort för de förhållanden, som gåfvo anledning till, att Kungl. Maj:t anbefallde den nu verkställda utredningen. Det får emellertid ej förbises, att vid behandlingen inom Riksdagen af förut omnämnda provisoriska lag äfven andra synpunkter framträdde, hvilka ej torde varit utan inflytande på frågans utgång, om de också ej kunna sägas hafva blifvit klart och bestämdt formulerade. Under debatten i första kammaren yttrades nämligen en farhåga, att det, som en talare uttryckte sig, skulle gå för fort med utvecklingen af Norrbottens rikedomar, och innebörden häraf synes hafva varit en oro, att en obehindrad exploatering af de norrländska järnmalmsfyndigheterna skulle *dels* medföra, att malmförråden i större utsträckning än som vore önskligt blefve exporterade med den påföljd, att den inhemska järntillverkningen i en framtid kunde komma att lida brist på malmtillgång, *dels* föranleda att priset på järnmalm trycktes ned till gagn allenast för utländska förbrukare, *dels slutligen* locka till begynnande af grufföretag, som saknade betingelser till framgång.

Måhända kunde man också i hvad under den nämnda debatten anfördes skönja tecken till den uppfattning, att malmrikedomarna i Norrbottens län, hvarest ju jorden till största delen tillhör kronan, borde, i stället för att öfverlämnas till exploatering åt enskilda, förbehållas åt staten själf och brytas för dess räkning.'

Ärendets behandling 1902—1906.

Det genom nådiga brefvet den 28 februari 1902 begärda utlåtandet inkom under våren 1902. Emellertid befanns för frågans afgörande ytterligare utredning vara af nöden. I sammanhang med beslut, hvarigenom Kungl. Maj:t den 11 maj 1903 förordnade om förlängd giltighet af omförmälda lag af den 6 juni 1902, anbefallde Kungl. Maj:t sålunda kommerskollegium att, efter Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvandes

och bergmästares hörande och sedan chefen för Sveriges geologiska undersökning lämnats tillfälle att sig yttra, med öfverlämnande af inkomna yttranden afgifva underdånigt utlåtande, dels huruvida i följd af berörda inskränkning i inmutningsrätten olägenheter visat sig uppkomma eller framdeles kunde vara att befara, dels ock i fråga om de ändringar, som, under förutsättning att inmutningsrätten inom Norrbottens län fortfarande blefve föremål för särskilda lagbestämmelser, borde med afseende å tillämpningsområdet eller eljest vidtagas i ofvanberörda föreskrifter, äfvensom angående de åtgärder i öfrigt, hvilka under sagda förutsättning kunde erfordras i syfte att mineralfyndigheter å kronojord blefve på ett för det allmännas intressen tillfredsställande sätt bearbetade.

Kommerskollegii utlåtande härutinnan jämte öfriga infordrade yttranden inkommo under år 1904.

I sitt anförande i statsrådet berörda den 6 mars 1905 lämnade departementschefen en sammanfattande framställning af de hörda myndigheternas ståndpunkt i frågan. Han yttrade härvid:

'Af dessa myndigheter är det endast Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, som förordar, att förbudet mot inmutning definitivt fastställes, och det är väl att märka, att hans tillstyrkande endast afser förbud mot inmutning af järnmalm. Till stöd för sin åsikt, att inmutning af järnmalm bör vara förbjuden, anför han, att ett verkligt intresse att lämna inmutningsrätten oinskränkt icke längre förefinnes beträffande järnmalm, emedan man efter hans åsikt med fog kan förutsätta, att afsevärda förekomster af järnmalm icke vidare kunna väntas blifva upptäckta, sedan under senare år omfattande ströftåg i alla riktningar af länet företagits i syfte att uppleta järnmalm och dessa malmletare utvecklat en feberaktig energi, utan att dock dylika ansträngningar under senare tid ledt till några upptäckter af beskaffenhet att förtjäna uppmärksamhet. Däremot menar nämnde befallningshafvande, att man af inmutningsrättens frigifvande kan befara ett upprepande af de missbruk, jag här förut omnämnt. I fråga om andra mineral än järnmalm är enligt nämnde befallningshafvandes mening förhållandet helt annorlunda. Förekomsten inom länet af andra mineral än järnmalm vore mycket ofullständigt känd och för afhjälpande af denna brist vore inmutningsrättens bibehållande det bästa medlet.

De andra myndigheter, som hörts, äro ense om att anledning saknas att upphäfva inmutningsrätten. Kommerskollegium anför härom, att, frånsedt det olämpliga att stadga en undantagslag för en viss landsända, det endast under inmutningssystemet kan väntas, att länets malmtillgångar blifva utforskade och kända, emedan koncessionssystemet icke förmår egga till samma verksamhet i sådant hänseende samt efter kollegii tanke eftersökande genom statens försorg näppeligen låter sig utföra i en omfattning, ens tillnärmelsevis jämförlig med den som det enskilda intresset mäktar framkalla. Hvad nu anförts gäller efter kollegii mening ej mindre malmfyndigheter i allmänhet än äfven järnmalmsfyndigheter, och kollegium framhåller, att det vore af stor betydelse, att forskningar efter fosforhaltig järnmalm bedrefves inom Norrbottens län. Emot den af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län förordade utvägen att upphäfva inmutningsrätten beträffande järnmalm allena anmärker kollegium, att dylikt förbud lätt skulle kunna kringgås, emedan de flesta andra malmer förekomma mer eller mindre i förening med järnmalm. — — — — — — — —

De skäl, som kommerskollegium anfört emot inmutningsrättens definitiva upphäfvande inom Norrbottens län, synas mig förtjäna beaktande. Å andra sidan framgår af utredningen, att meningarne äro delade i frågan, om inmutningsrättens frigifvande under nuvarande förhållanden skulle föranleda ett upprepande af de missbruk, som gifvit anledning till den provisoriska lagen. Vid detta förhållande och då anledningarne till de farhågor, som, efter hvad jag förut nämnt, vid den provisoriska lagens behandling framträdde inom första kammaren, säkerligen äro oförändrade, synes det mig vara mest tillrådligt att tills vidare något definitivt beslut i frågan ej fattas, utan att det provisoriska tillståndet ytterligare förlänges på någon tid.'

Riksdagen ansåg öfvertygande skäl att ytterligare undanskjuta den slutliga lösningen af frågan ej hafva anförts. Då emellertid den framlagda propositionen icke syntes gifva Riksdagen anledning att då ingå på en dylik slutlig pröfning, fann Riksdagen en förlängd giltighet af den provisoriska lagen vara nödvändig.

Då frågan om prolongation af 1902 års lag förekom i statsrådet den 27 april 1906, anförde chefen för justitiedepartementet, att bland de betänkligheter, som af sakkunniga myndigheter yttrats med afseende å lämpligheten att definitivt upphäfva inmutningsrätten inom Norrbottens län, största betydelse syntes böra tilläggas farhågan, att genom inmutningssystemets upphäfvande de enskildes intresse att efterspana malmfyndigheter skulle komma att minskas, samt att följden häraf kunde blifva, att länets malmtillgångar ej blefve utforskade och kända. Det syntes uppenbart, att detta spörsmål vore af så stor vikt, att definitivt beslut i ämnet icke borde fattas, innan fullständig utredning ägt rum, huruvida det vid upphäfvande af inmutningsrätten vore möjligt att på annat sätt gifva upptäckare af malmfyndigheter sådan uppmuntran, att den enskilda företagsamheten fortfarande lockades att ägna sig åt eftersökande af malmer. Departementschefen anhöll därför om bemyndigande att tillkalla sakkunniga att inom departementet biträda med sådan utredning. Under afvaktan på, att utredningen blefve fullbordad, fann departementschefen det vara nödigt, att det provisoriska tillståndet bibehölles.

1907 års förslag.

Med stöd af det bemyndigande, som i enlighet med nämnda hemställan gafs åt departementschefen, uppdrogs sedermera åt tre sakkunniga personer att inom departementet verkställa utredning i omförmälda fråga; och afgåfvo de sakkunniga den 7 februari 1907 betänkande i ärendet.

I detta betänkande hafva de sakkunniga till en början såsom sin personliga mening uttalat, att de ansåge inmutningsrätten fortfarande vara af den största betydelse för den svenska bergshandteringen genom den lätthet, den bereder samma handtering att erhålla malmer, och den sporre till uppletande af sådana, som den innebär. Genom inmutningsrätten be-

främjades icke blott sagda handtering utan jämväl hela landets utveckling, obefolkade och öde bygders öppnande för arbete och kolonisation samt uppkomsten af nya förvärfskällor af allehanda slag. Beträffande vissa delar af landet vore visserligen sant, att nya fyndigheter numera sällan anträffas och att landet är i sådant hänseende kändt, men stora landsträckor funnes, där så ej vore förhållandet. Hvad anginge sådana fyndigheter, som sönats eller öfvergifvits emedan grufdriften ej burit sig, visade ofta erfarenheten, att genom nya uppfinningar på teknikens område de åter kunde blifva arbetsvärda. De kunde då komma bergshandteringen och arbetet till godo lättare och billigare om inmutningsrätten finnes, än om förädlingsindustrien skulle i hvarje fall uppgöra med jordägaren och tillfredsställa hans måhända högt uppdrifna fordringar. Sådana missförhållanden som de, hvilka gifvit anledning till ifrågavarande provisoriska lagstiftning, framträdde ofta vid uppåtgående konjunkturer på metallmarknaden; och då i allt fall deras förekomst till stor del måste tillskrifvas det genom kungörelsen den 19 augusti 1889 meddelade förbudet mot utmål, syntes de icke vara af beskaffenhet att föranleda inmutningsrättens upphäfvande.

Beträffande den fråga, som närmast afsetts i det de sakkunniga lämnade uppdraget, hafva de till en början framhållit, att denna fråga står i nära sammanhang med frågan om den form, hvarunder fyndigheterna å kronojord lämpligen böra upplåtas till bearbetande åt enskilda. De sakkunniga förutsatte nämligen, att kronan i regel icke själf skulle idka drufdrift. De funne sig följaktligen föranlåtna att framlägga ett förslag till bestämmelser rörande tillgodogörandet af fyndigheter å kronans ifrågavarande mark.

Detta förslag innebar att, i öfverensstämmelse med det sätt, hvarpå i vissa fall redan förfarits vid fyndigheters upplåtande åt enskilda, Riksdagen skulle medgifva Kungl. Maj:t att åt enskilda personer för viss tid och enligt vissa af Riksdagen godkända allmänna grunder meddela upplåtelser af rätt att bearbeta fyndigheter å kronojord, därvid Kungl. Maj:t skulle äga att, efter pröfning i hvarje särskildt fall, bestämma de närmare villkoren för upplåtelsen, därest sådan öfver hufvud taget ansåges böra äga rum. Då fråga vore allenast om kronan tillhörig jord och sålunda icke om enskilda jordägares rätt, syntes anledning icke föreligga att göra någon åtskillnad mellan mineralfyndigheter, inmutningsbara enligt grufvestadgan, och andra mineralfyndigheter, utan borde Riksdagens ifrågasatta medgifvande omfatta alla slag af mineralfyndigheter å kronojord. De föreslagna bestämmelserna borde, ansåge de sakkunniga, afse ej blott Norrbottens

län eller några vissa län i Norrland utan hela landet och således gälla all kronojord, som ej med ständig besittningsrätt innehafves eller är anslagen till boställe. Om än man kunde vänta att annorstädes icke funnes så värdefulla fyndigheter som i Norrbottens län, syntes dock förhållandena icke betinga olika lagstiftning i förevarande hänseende beträffande de olika länen. Man ernådde en större konsekvens i lagstiftningen, om enahanda bestämmelser gällde all kronojord af ifrågavarande slag.

Förslaget innehöll i öfrigt följande. Upplåtelse (arbetstillstånd), som icke finge omfatta ett område öfverstigande 50 hektar, skulle innefatta två perioder, en försöksperiod om 3 år, afsedd för fyndighetens undersökning, och en arbetsperiod om högst 45 år. Inom nu angifna gränser skulle Kungl. Maj:t äga bestämma såväl storleken af arbetsområdet som arbetsperiodens längd; och hade Kungl. Maj:t i öfrigt vid arbetstillståndets meddelande att föreskrifva de villkor beträffande afgäldens storlek eller dylikt, som kunde finnas lämpliga. Afgälden skulle utgå efter värdet af alla inom området vunna mineraliska ämnen, som tillståndshafvaren tillgodogjorde sig, och bestämmas till i allmänhet minst en trettiotredjedel af samma värde. Den, som upptäckt en förut okänd fyndighet, skulle äga en viss företrädesrätt att erhålla arbetstillstånd, därest Konungen öfver hufvud funne upplåtelse böra ske, och, för den händelse dylikt tillstånd blefve annan meddeladt, vara berättigad till en belöning af 1,500 kronor, att erläggas af denne.

De sakkunniga hafva beträffande det sålunda uppgjorda förslaget framhållit, att den eggelse till nya fyndigheters uppsökande, som låge i inmutningsrätten, svårligen kunde med andra bestämmelser till fullo ersättas, men att de bestämmelser, som i detta afseende intagits i förslaget, syntes böra verka ej så litet uppmuntrande. Den klass af upptäckare, som torde vara den talrikaste, nämligen personer, som antingen tillfälligtvis upptäckte en fyndighet eller i hopp om vinst genom fyndigheternas försäljning eftersökte sådana, skulle enligt förslaget erhålla en kontant belöning, som i regel torde betydligt öfverstiga hvad de under nuvarande system erhölle för sina mutsedlar, och då en upptäckare, som själf önskade bearbeta den upptäckta fyndigheten, skulle erhålla en viss företrädesrätt till arbetstillstånd, syntes förslaget äfven för dylika upptäckare innebära en viss eggelse till nya fyndigheters efterforskande.

Yttranden öfver 1907 års förslag.

Öfver detta de sakkunnigas förslag har kommerskollegium afgifvit infordradt utlåtande, och har kollegium med utlåtandet tillika öfverlämnat yttranden öfver förslaget från bergmästaren i norra distriktet, Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län,

professorn i grufvetenskap vid tekniska högskolan Walfrid Petersson samt fullmäktige i järnkontoret.

Af de sålunda hörda hafva endast *befallningshafvandena i Norrbottens och i Jämtlands län* uttalat sig för ett definitivt upphäfvande af inmutningsrätten, sistnämnda myndighet under förklaring att, då någon egentlig grufbrytning icke förekomme inom länet, befallningshafvanden icke vore i tillfälle afgifva något på erfarenhet grundadt omdöme i frågan.

Under åberopande af sin förut i frågan uttalade mening har befallningshafvanden i Norrbottens län förmält sig fortfarande anse det vara gagneligast, att inmutningsrätten fullständigt upphäfdes beträffande järnmalm, åtminstone inom Norrbottens län. Några olägenheter af den sedan år 1902 bestående provisoriska lagstiftningen hade icke såvidt anginge järnmalmsfyndigheter blifvit försporda. Beträffande andra fyndigheter hade däremot många uttalanden och klagomål framkommit däröfver, att sådana ej fått inmutas. Huruvida med afseende å sådana fyndigheter lämpligast vore att åter lösgifva inmutningsrätten eller att antaga det af de sakkunniga föreslagna tillvägagångssättet, därom ville befallningshafvanden ej närmare yttra sig, men förklarade han sig emellertid anse förslaget i hufvudsakligaste delar mycket godt och tillfredsställande. De föreslagna penningebelöningarna trodde befallningshafvanden komma att verka mycket eggande på dem, som sysselsätta sig med efterforskande af malmer.

Bergmästaren förmenade, att vid föregående utredningar så starka skäl förebragts för inmutningsrättens bibehållande, att något upphäfvande af denna rätt vare sig helt eller delvis ej borde vidare sättas i fråga. I allt fall vore frågan för sent väckt, då säkerligen numera malmkomplexer af större betydelse ej vidare stode att upptäcka. Det föreslagna systemet syntes komma att medföra en hel del olägenheter för dem, som ville drifva bergsbruk, utan att inbringa några nämnvärda fördelar för staten.

Befallningshafvanden i Västerbottens län ansåg skäl icke föreligga att inom detta län bibehålla det nuvarande inmutningsförbudet. Under förutsättning att detsamma dock bibehölles, funne befallningshafvanden ej något vara att i hufvudsak erinra mot de sakkunnigas förslag.

Professorn Petersson framhöll, att då enligt förslaget en upptäckare icke skulle äga särskild rätt till erhållande af arbetstillstånd, han torde få svårt att genom särskildt aftal tillförsäkra sig högre ersättning af den, som önskar exploatera fyndigheten, än i förslaget upptagna 1,500 kronor, en ersättning, som i vissa fall kunde vara skälig men i många om ej i de flesta fall icke stode i rimligt förhållande till de svårigheter och kostnader, som i regel äro förknippade med malmsökande. Och äfven för dem, som

äga nödiga medel att utrusta malmsökningsexpeditioner och att själfva bearbeta eventuellt upptäckta fyndigheter, torde möjligheten af att arbetstillstånd förvägras dem eller meddelas åt annan sökande ej verka vidare uppmuntrande. Genom nyare tiders förbättringar med hänsyn till de tekniska hjälpmedlen för malmers tillgodogörande hade förhållandena så ändrats, att många fyndigheter, hvilka förr ansetts värdelösa, nu kunna med fördel exploateras. Utredning af dylika fyndigheters användbarhet vore ofta förenad med stor omtanke och betydande omkostnader och torde vara i lika hög grad förtjänt af uppmuntran som sökandet efter nya malmfyndigheter. Det syntes därför vara oriktigt, att dylikt initiativ icke i det föreliggande förslaget ansetts förtjäna uppmuntran. Han ansåge alltså det af de sakkunniga uppgjorda förslaget dels vara ofullständigt och dels icke i tillräcklig grad fylla det därmed afsedda ändamålet, hvilket i vida högre grad skedde genom inmutningsrätten, hvars missbruk åter genom lämpliga föreskrifter kunde förebyggas. Beträffande påståendet att inom de norrländska länen inga större fyndigheter vidare stode att upptäcka erinrades därom, att endast en relativt obetydlig del af Norrland ännu varit föremål för så detaljerad undersökning, att man med någon större grad af bestämdhet kunde yttra sig därom. Den möjligheten syntes därför icke vara utesluten, att inom vissa områden malmfyndigheter af olika slag komme att upptäckas i samband med den närmare kännedomen om dessa trakters geologiska förhållanden.

Jämväl mot vissa af förslagets viktigare bestämmelser i öfrigt framställde professorn Petersson åtskilliga anmärkningar.

Fullmäktige i Järnkontoret förklarade sig vara lifligt öfvertygade därom, att inmutningsrättens upphäfvande skulle i flera afseenden lända till skada för vår grufhandtering. Beträffande den invändning, som gjorts mot inmutningsrätten, att genom dess tillvaro staten såsom jordägare icke skulle komma i åtnjutande af skälig ekonomisk vinst af sina mineralskatter, syntes numera efter införandet af lagen den 20 oktober 1899 fog saknas för denna invändning. Kronan borde dock ej såsom hittills skett utarrendera sina jordägareandelar eller upplåta dem mot afgäld till inmutare utan borde själf deltaga i grufarbetet. Kronans inkomster af dess jordägareandelar skulle härigenom betydligt ökas. Hvad anginge de i Norrbottens län uppkomna missförhållanden, som syntes hafva varit den yttre anledningen till den nuvarande provisoriska lagstiftningen, ansåge fullmäktige, att en del af dessa missförhållanden endast varit af öfvergående natur och att i allt fall den osunda spekulationen i grufvor icke skulle kunna förhindras genom inmutningsrättens ersättande med något annat system. Missförhållandena skulle i hufvudsak fortfara, endast uppträda under andra for-

mer. Faran för att svenska grufföretag skulle råka i händerna på utlänningar vore numera i lagstiftningsväg i viss mån häfd och skulle sannolikt ej minskas genom inmutningsrättens afskaffande. Beträffande de bestämmelser, som i förslaget intagits i syfte att uppmuntra till efterforskande af fyndigheter, ansåge fullmäktige dessa bestämmelser innefatta långt ifrån samma eggelse, som är förbunden med inmutningsrätten. Det kunde väl tyckas, hvad särskildt järnmalmsfyndigheter anginge, att redan nu i Norrbotten så stora förråd af järnmalm förefunnes, att det vore bäst, därest upptäckandet af nya järnmalmsfyndigheter rent af tills vidare försvårades. Denna uppfattning kunde fullmäktige ej dela. Järngrufvorna i de gamla bergslagsdistrikten vore redan hårdt anlitade, och då det visat sig, att lappländsk järnmalm af viss beskaffenhet med fördel kunde användas vid mellersta Sveriges järnbruk, vore upptäckandet af nya fyndigheter innehållande dylik malm af utomordentlig betydelse för den svenska järnhandteringen. Äfven med afseende å järnmalmsexporten vore upptäckandet af nya sådana fyndigheter af stor betydelse. Fullmäktige ville visserligen ej påstå, att den nu pågående exporten af järnmalm borde ökas, men just för att i någon mån kunna tillse, att exporten blefve ordnad med hänsyn till landets tillgång på varan, vore det af synnerlig betydelse att så noggrant som möjligt äga kännedom om tillgången. Då det sålunda ej blott för bergshandteringen utan äfven för hela landets utveckling vore af största vikt att uppmuntra letandet efter nya, värderika fyndigheter, och då det icke syntes möjligt att utfinna en bättre sporre därtill än inmutningsrätten, kunde fullmäktige ej annat än på det kraftigaste afråda från dess upphäfvande och finna de sig föranlåtna att på det allvarligaste afstyrka, att förslaget lades till grund för lagstiftning i ämnet. En omarbetning i vissa delar af vår gruflagstiftning ansåge fullmäktige dock vara erforderlig.

Kommerskollegium ansåg sig vid bedömandet af de sakkunnigas förslag böra utgå från förutsättningen af inmutningsrättens upphäfvande. Ett dylikt upphäfvande borde ej omfatta ensamt Norrbottens län utan äfven åtminstone Västerbottens och Jämtlands län, hvarest kronan liksom i förstnämnda län ägde betydliga jordområden. Beträffande de i förslaget intagna bestämmelserna till uppmuntrande af efterforskandet efter mineralfyndigheter trodde kollegium nog dessa bestämmelser kunna blifva af beskaffenhet att locka till dylikt efterforskande, därvid dock vissa tillägg borde göras i förslaget. I öfrigt hade kollegium endast smärre ändringar att föreslå.

1908 års förslag.

På grund af de anmärkningar, som gjorts mot 1907 års förslag, särskildt beträffande dess förmåga att verka uppmuntrande i fråga om

efterforskandet och bearbetandet af mineralfyndigheter, och då det syntes mig som, med upphäfvande af inmutningsrätten å kronojord, ett system för tillgodogörandet af fyndigheterna därstädes borde kunna åstadkommas, innefattande afsevärdt större lockelser i berörda hänseende än nu nämnda förslag, lät jag under sistförflutna sommar inom justitiedepartementet med biträde af sakkunniga utarbeta nytt förslag i ämnet, i det följande kalladt 1908 års förslag. Vid uppgörandet häraf blef den synpunkten ledande, att de med afseende å inmutning gällande regler borde tjäna till förebild, så långt med bevarandet af kronans äganderätt till fyndigheterna vore förenligt. Förslaget kom sålunda att upptaga bestämmelser, som dels gjorde det möjligt för en hvar svensk medborgare att utan större omgång eller kostnad vinna rätt att bedrifva undersökningsarbete, dels ock gåfvo den, som vid undersökning funnit fyndighet vara arbetsvärd, en viss rätt att på bestämda villkor erhålla tillstånd till densammas tillgodogörande. Dylikt tillstånd skulle gifvas utan inskränkning i tiden, men med rätt för staten att efter viss tid inlösa grufanläggningen.

Förslaget afsåg inmutningsrättens upphäfvande beträffande kronojord inom hela riket, men blott sådan jord, som hvarken innehafves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe.

Yttranden öfver 1908 års förslag.

Öfver detta 1908 års förslag hafva underdåniga yttranden afgifvits af kommerskollegium, Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, samtliga bergmästare, professorn Petersson samt fullmäktige i järnkontoret, hvarjämte bergmästaren i mellersta distriktet tillika öfverlämnat en skrift i ämnet från grufingeniören i samma distrikt.

Det mottagande, förslaget rönt, har icke varit ogynnsamt.

Befallningshafvanden i Norrbottens län, som icke funnit skäl att frångå sin tidigare uttalade mening angående lämpligheten af inmutningsrättens upphäfvande åtminstone i nämnda län, har väl ej känt sig öfvertygad om, att förslaget innebär större uppmuntran till eftersökande af mineralfyndigheter å kronojord än 1907 års förslag, men vitsordar dock, att 1908 års förslag erbjuder många och stora företräden framför det fria inmutningssystemet.

Kommerskollegium, fullmäktige i järnkontoret och *professorn Petersson* uttala att, under förutsättning af inmutningsrättens upphäfvande, de föreslagna bestämmelserna om undersökning och bearbetning af mineralfyndigheter synas ägnade att utgöra grundval för ny lagstiftning i ämnet. De framhålla dock, i likhet med vissa af bergmästarne, att en fullständig revision af grufvestadgan, med bibehållande af inmutningsrätten å all jord, vore att föredraga.

I öfrigt hafva åtskilliga erinringar gjorts mot skilda delar af förslaget.

Departementschefens yttrande.

Jag torde redan här böra nämna att, enligt min öfvertygelse, ett ordnande af förhållandena med afseende å mineralfyndigheter å kronojord nu bör företagas i väsentlig öfverensstämmelse med 1908 års förslag. De mot förslaget framställda anmärkningarna hafva synts mig ej böra föranleda annat än någon mindre omarbetning däraf, utan rubbning af förslagets principer, hvilken omarbetning jag ock låtit inom justitiedepartementet verkställa.

Gällande gruflagstiftnings grundprincip.

Innan jag går att närmare motivera och framlägga det program för frågans lösning, hvilket jag sålunda ansett böra uppställas, torde jag emellertid hafva att i korthet angifva min ställning till frågan om den grund, hvarpå vår nuvarande gruflagstiftning måste anses hvila. Enligt en åsikt, som under föregående strider å gruflagstiftningens område gjorts från vissa håll gällande och äfven uttalats i en vid detta års riksdag afgifven motion, skulle äganderätten till de i svenska jorden, äfven den enskilda, befintliga mineralier tillkomma staten. Med andra ord, ett grufregale skulle bestå, och inmutningsrätten vore att betrakta såsom ett utflöde häraf. De forskare, som sysselsatt sig med detta ämne, hafva såsom sin mening uttalat, att äganderätten till jord i Sverige ursprungligen äfven omfattat däri förefintliga mineralier. Under inflytande af feodaltidens åsikter synes emellertid kronan efter hand med allt större styrka hafva gjort anspråk på en regalrätt i detta afseende. En sådan måste ock, på sätt ofvan antydts, antagas hafva rådt åtminstone från Gustaf Vasas tid. Redan genom utfärdandet af 1723 års förordning lärer emellertid kronan hafva i själfva verket eftergifvit denna sin rätt, och finner jag i alla händelser vara otvifvelaktigt, att den nuvarande svenska gruflagstiftningen hvilar på den uppfattning, att äganderätten till mineralfyndighet tillkommer ägaren af jorden och att inmutningsrätten utgör en inskränkning i jordägarens rätt att förfoga öfver vissa mineralier — en inskränkning, som staten med begagnande af sin höghetsrätt funnit sig böra stadga på grund af samhällets intresse i dessa mineraliers tillgodogörande. Sålunda har tvifvelsutan enligt svensk rätt en jordägare befogenhet att utan inmutning tillgodogöra sig de inmutbara mineralier, som befinna sig i hans jord, gifvetvis dock under risk att annan genom inmutning förvärfvar bättre rätt till desamma. På riktigheten af den antydda uppfattningen hänvisa för öfrigt såväl vissa positiva bestämmelser i lagen som ock uttalanden och andra omständigheter vid de båda grufvestadgarnas tillkomst.

Att i och med inmutningsrättens bortfallande utan dess ersättande med andra regler de förut inmutbara mineralierna fritt få tillgodogöras af jordägaren, har också ansetts självklart.

Det lärer jämväl vara ställdt utom tvifvel, att det, jämlikt lagen den 28 maj 1886, med afseende å stenkolsfyndigheter gällande koncessionsförfarande måste, trots skiljaktigheterna från inmutningsförfarandet, anses liksom detta vara byggdt på uppfattningen om en statens höghetsrätt. De två inom vår gruflagstiftning rådande olika systemen hvila båda på den gemensamma grund, att staten funnit sig böra ingripa för att bereda bergsnäringen tillfälle att utan allt för stora svårigheter förvärfva de för näringens bedrifvande nödiga mineralier. Men staten har ansett sig böra med afseende å olika mineralier stadga olika sätt för detta förvärfvande.

I detta sammanhang kan förtjäna nämnas, att enligt fransk rätt, hvarifrån vi hämtat det hos oss tillämpade koncessionsförfarandet med afseende å stenkol, äganderätten till grunden anses medföra äganderätt till däri förefintliga mineralier, med de begränsningar lagstiftningen uppdrager.

Skäl för och emot inmutningsrättens upphäfvande.

Efter denna redogörelse för hvad enligt min åsikt utgör grundvalen för gällande gruflagstiftning, öfvergår jag till en granskning af skälen för och emot upphäfvandet af rätten till inmutning å kronojord. Det torde härvid vara lämpligt att inledningsvis beröra äfven frågan om inmutningssystemets fullständiga öfvergifvande och att undersöka, hvad samband dessa båda frågor må sinsemellan äga.

a) med afseende å privat jord.

Vid flerfaldiga tillfällen under sist förflutna århundradet har nämligen yrkats, att inmutningsrätten borde helt och hållet upphäfvas, således jämväl hvad angår den privata jorden. Dessa yrkanden motiverades hufvudsakligen med hänvisning till dels det intrång, som jordägarne till följd af inmutningsrätten nödgades lida i sitt förfogande öfver jorden och som långt ifrån alltid kunde anses behöfligt eller lämpligt, och dels de olägenheter, som den esomoftast starkt florerande mutsedelshandeln medförde, särskildt därutinnan, att de verkliga idkarna af bergsnäringen tvungos till förmån endast för åtskilliga spekulanter betala öfverdrifna pris för grufvorna. Under debatterna i denna fråga frambars väl någon gång tanken att medelst ett koncessionssystem ersätta inmutningsrätten, men de ojämförligt flesta af denna rätts motståndare voro af den åsikt, att med inmutningsrättens upphäfvande mineralierna borde öfverlämnas åt jordägarens fria förfoganderätt och således bergsnäringens idkare tvingas att i förekommande fall träffa uppgörelse med vederbörande jordägare. På denna princip hvilade det förslag till förordning om grufvor, som — med an-

ledning af 1872 års Riksdags begäran om utredning angående ändring i gruflagstiftningen — blef inom civildepartementet upprättadt. Detta förslag mötte emellertid från nästan alla håll starkt motstånd och blef ej framlagdt för Riksdagen. Vid antagandet år 1884 af förslaget till den nuvarande grufvestadgan visade sig äfven, att inom Riksdagen sympatierna i mycket öfvervägande grad voro för inmutningsrättens bibehållande.

Jag kan ej heller finna det vara af förhållandena påkalladt att nu framlägga förslag om inmutningsrättens upphäfvande såvidt den privata jorden angår. En ändring i lagstiftningen, hvarigenom staten tillerkändes äganderätt till mineralierna å jord af sistnämnda slag samt rätt att för egen räkning förfoga öfver desamma, skulle enligt min mening otvifvelaktigt innebära ett obehörigt ingrepp i den bestående jordäganderätten. Skäl af så tvingande natur, att de skulle kunna motivera ett dylikt ingrepp, synas mig ingalunda föreligga. Hvad åter angår frågan, huruvida ej möjligen från andra synpunkter vore lämpligt, att inmutningsrätten å enskild jord upphäfdes och, utan att staten trädde i den enskilde jordägarens ställe, ersattes med annat system, exempelvis ett koncessionsförfarande af den typ, som hos oss redan gäller beträffande stenkol, torde anledning ej föreligga att upptaga denna fråga till behandling i samband med den nu förevarande. Den i ärendet förebragta utredningen har uteslutande afsett förhållandena å kronojord. Upptagandet af nyss nämnda fråga skulle alltså icke kunna ske utan att ytterligare utredning åvägabragtes. Hvilka åsikter man än må äga om lämpligheten af en lagstiftning i den nu antydda riktningen, torde man nödgas erkänna — med hänsyn till de svårigheter, som gruflagstiftningsärenden städse visat sig innefatta — att en sammankoppling af denna fråga med den nu aktuella om inmutning å kronojord skulle i ännu åtskilliga år fördröja den sistnämndas afgörande. Då i allt fall på grund af den olikhet i utgångspunkt, som mellan dessa frågor förefinnes, föga utsikt torde vara att erhålla en för båda slagen af jord gemensam lagstiftning, har jag ansett den fördel, som en lösning af de båda frågorna i ett samband skulle kunna innebära, ej uppväga olägenheten af att med ordnandet af förhållandena å kronojord ännu i flera år måste anstå. Af samma skäl har jag funnit ej heller vara lämpligt att, på sätt föreslagits i åtskilliga i ärendet afgifna yttranden, uppskjuta den föreliggande frågan till företagande i samband med en allmän revision af grufvestadgan.

b) med afseende å kronojord.

Den yttre anledningen till gällande provisoriska lagstiftning och därmed äfven till den nu föreliggande, mera begränsade frågan om upphäfvande af inmutningsrätten allenast å viss kronan tillhörig jord har såsom förut nämnts varit de i Norrbotten uppträdande missförhållandena med

afseende å spekulation i mutsedlar m. m., således förhållanden af hufvudsakligen enahanda art, som, låt vara i mindre skarp form, redan förut framträdt och jämväl af inmutningsrättens motståndare åberopats till stöd för denna rätts fullständiga upphäfvande. Af den utredning, som i förevarande ärende verkställts, framgår, att dessa missförhållanden till väsentlig del berott af tillfälliga omständigheter, och att de brister i gruflagstiftningen, som möjliggjort deras uppkomst, skulle kunna till hufvudsakligaste del afhjälpas genom vissa ändringar i grufvestadgan utan inmutningsrättens upphäfvande. Den omständigheten, att berörda missförhållanden förnämligast framträdt med afseende å viss konojord, kan tydligen ej heller äga det sammanhang med jordnaturen, att den gifvetvis önskvärda enhetligheten i lagstiftningen bör offras enbart i syfte att undanröja dem. Å andra sidan må dock framhållas att, därest af annat skäl inmutningsrätten å kronojord finnes lämpligen böra upphäfvas, det måste anses såsom en ytterligare fördel af ett dylikt upphäfvande, att därigenom rådes verksammare bot mot omförmälda olägenheter än eljest varit möjligt åstadskomma.

Om sålunda den hufvudsakliga grund, som ursprungligen åberopats för yrkandet om inmutningsrättens upphäfvande beträffande viss kronojord, icke längre synes äga afgörande betydelse, hafva åter de skäl af politisk och statsekonomisk art, som, på sätt ofvan nämnts, torde hafva bidragit till 1902 års Riksdags beslut, erhållit ökad vikt. Man har sedan den tiden kommit till allt klarare insikt om nödvändigheten för staten att äga visst inflytande öfver malmbrytningen och malmexporten och om nödvändigheten att hindra, det värdefullare svenska grufvor falla i utlänningars händer. Med hänsyn härtill hafva statsmakterna funnit sig föranlåtna att genom köp förvärfva åtskilliga af de stora gruffälten i Norrbotten. Af denna grufpolitik synes mig såsom en oafvislig konsekvens följa, att staten, då så utan förnärmande af annans rätt kan ske, genom lagstiftningen bibehålles vid äganderätten till mineralfyndigheterna å kronans mark. Anses nämligen nyss antydda intressen vara af den betydelse, att staten för deras tillvaratagande finnes böra äfven till höga pris förvärfva sig grufvor från enskilda, synas samma intressen än mera betinga ändring i en lagstiftning, hvarigenom en hvar tillerkännes rätt att medelst inmutning afhända kronan den äganderätt till å dess mark befintliga fyndigheter, som efter hvad ofvan nämnts tvifvelsutan principiellt tillkommer kronan såsom jordägare.

Såsom en ytterligare fördel af statens bibehållande vid äganderätten till ifrågavarande fyndigheter torde också böra räknas, att kronan därigenom säkerligen skall vinna större direkta inkomster än hvad den nu är i tillfälle draga af den rätt till jordägareandel, som enligt nuvarande lagstift-

ning tillkommer kronan, och att sålunda afkastningen af dessa fyndigheter i större utsträckning komma alla statsborgare till godo.

Det hufvudsakligaste af de mot den ifrågasatta lagändringen anförda skälen har, såsom förut nämnts, varit farhågan att genom inmutningsrättens borttagande de enskildes intresse att efterspana mineralfyndigheter skulle komma att minskas och landets malmtillgångar sålunda ej blifva utforskade och kända, hvaraf åter skulle blifva en följd, att bergsbrukets och därmed särskildt det öfre Norrlands utveckling i betydlig grad hämmades. I sakens natur ligger, att intet system, grundadt på principen att äganderätten till upptäckta mineralfyndigheter förbehålles jordägaren, förmår i nu nämnda hänseende ersätta inmutningssystemet, enligt hvilket en upptäckare efter inmutning tillerkännes äganderätt till det upptäckta. Då det emellertid enligt 1908 års förslag står en upptäckare af mineralfyndighet öppet att i ungefär enahanda ordning, som med afseende å inmutning nu är föreskrifven, vinna en rätt att under vissa på förhand bestämda villkor tillgodogöra sig fyndigheten, och denna rätt dessutom i motsats till inmutningsrätten skall omfatta hela fyndigheten, synes man kunna antaga att, därest förslaget blir gällande rätt, den enskilda företagsamheten fortfarande skall kunna förmås att i önsklig mån ägna sig åt uppsökande och bearbetande af mineralfyndigheter.

Mot upphäfvande af inmutningsrätten enbart å viss kronojord har vidare anmärkts, att det måste anses mindre lämpligt såväl att olika regler skola gälla för tillgodogörande af fyndigheter å mark af den ena eller andra jordnaturen, som ock att staten sättes i bättre ställning än annan jordägare. I denna fråga torde emellertid de praktiska hänsynen böra tilläggas sådan vikt, att för dem nämnda betänkligheter af hufvudsakligen teoretisk innebörd måste vika. För öfrigt synes lagstiftningen hafva redan genom de år 1899 antagna bestämmelserna angående tillvaratagande af kronans jordägareandel öfvergifvit principen om full likställighet på detta område mellan kronan och andra jordägare.

Inmutningsrätten bör upphäfvas med afseende å viss kronojord.

Vägas mot hvarandra de skäl, som tala för inmutningsrättens upphäfvande beträffande kronojord, och de som tala däremot, synas mig de förra gifvetvis vara de starkare.

Jag har dock redan antydt att, i öfverensstämmelse med den bestående provisoriska lagstiftningen, upphäfvandet af inmutningsrätten torde böra afse allenast sådan kronojord, hvarå jordägareandelen nu tillkommer kronan. Att jord, som innehafves med ständig besittningsrätt, bör uti ifrågavarande hänseende behandlas lika med jord under enskild äganderätt, synes ej kunna vara föremål för tvekan. Såsom förut torde till jord under ständig

besittningsrätt böra hänföras äfven grufveskog. Beträffande den till boställe anslagna kronjorden kunna onekligen skäl gifvas för att inbegripa den bland den jord, hvarå inmutning ej vidare skulle få ske. Vidkommande grunderna för min motsatta åsikt härutinnan tillåter jag mig hänvisa till hvad inom högsta domstolen anförts i fråga om det år 1893 till domstolen remitterade förslaget angående förändrad lagstiftning om rätten till jordägareandel å kronans jord. Samma skäl, som då anfördes mot att jordägareandelen å boställsjorden tillades kronan, torde nämligen äfven tala mot att den nu ifrågasatta lagstiftningen gifves jämväl för boställsjorden.

På grund af stadgande i lagen den 20 oktober 1899 angående ändring i, bland annat, 17 § grufvestadgan skall den, som före samma lags ikraftträdande arrenderat kronoegendom, fortfarande under sin arrendetid äga rätt till jordägareandelen för samma egendom. Det gifves således åtskilliga kronoarrendatorer, som ännu några år framåt skulle äga rätt att i fall af inmutning å den arrenderde egendomen tillgodonjuta jordägareandelen. En sträng tillämpning af den princip jag ansett eljest böra följas — nämligen att den nya lagstiftningen bör afse endast sådan kronojord, hvarå jordägareandelen nu tillkommer kronan — skulle alltså medföra, att samma lagstiftning blefve gällande för ifrågavarande kronodomäner först i den mån nämnda arrendatorers kontrakt utlöpte. En dylik hänsyn till omförmälda arrendatorer synes dock hvarken nödig eller lämplig. Förbudet mot inmutning torde böra redan från början omfatta äfven dessa utarrenderade kronoegendomar. Skulle det knappast antagliga fall komma att inträffa, att å dylik egendom under nu löpande arrendetid någon fyndighet af större värde upptäckes, lärer måhända staten icke undandraga sig att gifva arrendatorn någon ersättning för den förmån, han genom utnyttjande af rätten till jordägareandel tilläfventyrs kunnat vinna.

Hvad därefter angår frågan, huruvida den nya lagstiftningen bör, såsom under ärendets första behandling ifrågasatts, allenast afse Norrbottens län eller erhålla allmännare giltighet, synes det mig att, på sätt de sakkunnige i betänkandet af år 1907 framhållit, förhållandena ej betinga olika regler i förevarande ämne för skilda län. Förut är nämndt, att det provisoriska inmutningsförbudet år 1907 utsträcktes till Västerbottens och Jämtlands län. Jag ämnar nu föreslå, att de nya bestämmelserna må gifvas för hela riket. Bortsedt från att å kronans jord i de sydligare länen upptäckter af mineralfyndigheter icke kunna väntas ske i synnerlig omfattning, torde de för inmutningsrättens upphäfvande anförda skälen äga giltighet lika såväl då fråga är om dessa län som beträffande Norrbottens län.

Hvad bör träda i stället för inmutning?

Under ärendets utredning har i allmänhet af dem, som därvid yttrat sig, förutsatts, att staten ej skulle drifva grufrörelse. Uttalanden hafva dock gjorts, att staten själf borde bearbeta sina grufvor, och har härvid framhållits, att hvarje arrendesystem, huru det än må vara inrättadt, är behäftadt med olägenheter. Det kan ej bestridas, att så i viss mån är förhållandet, och särskildt lärer det kunna antagas, att staten under ett sådant system måste nöja sig med något mindre afkastning af grufvorna än om staten själf toge hand om grufdriften. Å andra sidan möter emellertid mot sistnämnda anordning stora svårigheter. Utsikterna för ett grufföretag låta sig vanligen mindre än för annat företag beräknas, och den risk i penningar, ett grufföretag innebär, är oftast ansenlig. Om det i allmänhet får anses olämpligt att staten själf drifver näringsfång, synes alltså staten än mindre böra genom egna organ idka grufdrift. Åtskilliga mineralförekomster gifvas emellertid, där man, åtminstone sedan grufdrift någon tid idkats, kan med stor sannolikhet beräkna den framtida vinsten; och med afseende å dessa bör det icke anses alldeles uteslutet, att staten öfvertager driften. I allt fall synes man redan på grund af den omständighet, att staten dels förskaffat sig och dels framdeles kommer att erhålla äganderätten till ett större antal grufvor, böra räkna med möjligheten att staten i en framtid föranledes att idka grufdrift.

Af det nu anförda framgår, att de fyndigheter å kronans mark, hvartill kronan i följd af inmutningsrättens upphäfvande vinner rätt, böra upplåtas till bearbetande åt enskilda, och, å andra sidan, att dessa upplåtelser böra gifvas under en form som möjliggör för staten att, där så skulle finnas lämpligt, för egen räkning öfvertaga fyndigheterna.

Beträffande villkoren i öfrigt för dessa upplåtelser synes mig af utredningen i ärendet framgå, att det system, som härvid skall komma till användning, bör uppfylla hufvudsakligen följande fordringar, i den mån de låta sig förenas: systemet skall erbjuda afsevärda lockelser till efterforskande och bearbetande af fyndigheter å kronojord; grufinnehafvarna böra föranledas till rationell brytning af grufvorna; staten måste sättas i tillfälle öfva inseende öfver grufvorna och, då så finnes böra ske, inflytande öfver malmexporten; och staten bör erhålla en skälig afkastning af sina grufvor.

Det torde utan vidare vara tydligt, att ett system, motsvarande det hos oss med afseende å stenkol gällande koncessionssystemet, icke står i den öfverensstämmelse med nu nämnda principer, att detsamma bör, såsom dock under ärendets utredning af åtskilliga myndigheter föreslagits, komma till användning äfven uti nu ifrågavarande hänseende.

Såsom ofvan i korthet antydts, synas berörda fordringar ej heller vara tillräckligt iakttagna i 1907 års förslag. Då enligt detta förslag upptäckaren af en fyndighet ej skulle äga någon ovillkorlig rätt att få arbetstillstånd, och sålunda den enda belöning, som upptäckaren kunde med någorlunda säkerhet påräkna såsom ersättning för sina besvär och kostnader, vore det föreslagna kontanta beloppet af 1,500 kronor, torde systemet icke innebära synnerlig uppmuntran till efterforskande af fyndigheter. Förslaget innebär vidare, att aftalet mellan kronan och den enskilde om arbetsrätt skulle ingås med i detalj affattade villkor utan att den sistnämnde tillförsäkrats rätt att dessförinnan anställa arbete för undersökning af fyndigheten. Den, som icke på annat sätt fått kännedom om den närmare beskaffenheten af den fyndighet han ville med arbete belägga, skulle alltså vara tvungen att, innan sådan kännedom vunnits, bereda sig nödigt ekonomiskt underlag för grufrörelsen och vidtaga alla de åtgärder i öfrigt, hvilka å hans sida måste föregå aftalet. En dylik anordning synes vara onödigt betungande för den enskilde och skulle antagligen komma att verka ganska afskräckande på dem, som eljest vore villiga att ägna sig åt bearbetande af fyndigheter, särskildt såvidt fråga vore om sådana af mindre omfattning. Bestämmelsen om upplåtelsernas inskränkande till viss tid torde äfven, såsom från åtskilliga håll påpekats, föranleda en del olägenheter. Under det sista tiotalet år af upplåtelsetiden skulle tvifvelsutan tillämpningen af nya förbättrade arbetsmetoder komma att eftersättas, de för grufbrytningens oafbrutna fortgång viktiga förarbetena inskränkas till de för tillfället allra nödvändigaste samt förädlingsverk och andra nybyggnader endast nödtorftigt underhållas. Då antagligen efter utgången af en upplåtelseperiod skulle dröja åtskilliga år innan grufdrift i större utsträckning åter komme till stånd, skulle mellantider af måhända afsevärd längd uppstå, hvarunder grufdriften befunne sig i ett visst stillestånd. Ehuruväl förslaget kunde synes lämna staten tillfälle att draga största möjliga afkastning af sina grufvor, torde man, såvidt angår nyupptäckta fyndigheter, våga påstå att i verkligheten resultatet ej skulle blifva så förmånligt. Aftalet mellan kronan och den enskilde om arbetsrätt med däri ingående villkor angående afgälden skulle ju, såsom förut nämnts, enligt förslaget ingås innan den senare erhållit rätt att undersöka fyndigheten och sålunda innan han vunnit kännedom om dess närmare beskaffenhet. Vid sådant förhållande skulle säkerligen hvarken den enskilde vilja åtaga sig någon högre afgäld eller kronan anse sig kunna påfordra en dylik.

De olägenheter, hvilka sålunda synas förknippade med 1907 års förslag, torde undvikas genom en ordning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med 1908 års förslag, för hvars principer med afseende å undersökning

och tillgodogörande af mineralfyndigheter å kronojord jag anhåller att nu få närmare redogöra.

Närmare redogörelse 1908 års förslag.

Jag lärer dock först hafva att yttra mig om detta förslags yttre uppställning. Det har affattats i två formellt skilda delar, af hvilka den ena utgöres af ett lagförslag rörande sådana ändringar i grufvestadgan, som af inmutningsrättens upphäfvande i förut af mig angifven omfattning betingas, och den andra innefattar de bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord, hvilka skulle träda i stället för grufvestadgans föreskrifter. Vid den visserligen ej betydande omarbetning af förslaget, som med anledning af inkomna anmärkningar ägt rum, har denna tudelning bibehållits. Uppenbart är nämligen, att den af mig förordade inskränkning i rätten till inmutning å kronojord icke kan genomföras i annan ordning än den, som för ändring af allmän civillag är i § 87 regeringsformen föreskrifven. Å andra sidan torde med hänsyn till den form, som för de blifvande upplåtelserna funnits lämplig, reglerna om dessa ej böra erhålla civillags natur, utan synes det, då, på sätt jag förut yttrat, kronan efter inmutningsrättens bortfallande är såsom jordägare berättigad att fritt förfoga öfver fyndigheterna å sin mark, böra jämlikt 77 § regeringsformen tillkomma Riksdagen ensam att bestämma om grunderna för förvaltningen af dessa fyndigheter.

Ehuru 1908 års förslag i sin helhet utarbetats inom justitiedepartementet, lärer med hänsyn till det ofvan sagda frågan om dess framläggande för Riksdagen, såvidt rörer de särskilda bestämmelserna om fyndighets undersökning och tillgodogörande, ankomma å annat departements föredragning. Förslaget i denna del är ock ännu, äfven efter dess omarbetning, att hvad vissa detaljer angår betrakta såsom ett preliminärt utkast. Jag torde alltså hafva att angifva endast de karaktäristiska hufvuddragen af omförmälda särskilda bestämmelser.

Förslaget skiljer mellan rätten till undersökning (skärpning) och rätten till tillgodogörande af fyndighet.

Rätten till undersökning har man ansett böra i regel bero af allenast tillstånd af bergmästare, och hafva bestämmelserna härom affattats i hufvudsaklig öfverensstämmelse med grufvestadgans regler angående inmutning. Härigenom har i förhållande till 1907 års förslag vunnits det företräde, att äfven smärre fyndigheter och sådana, som till synes äro af mindre värdefull beskaffenhet, kunna antagas blifva underkastade närmare undersökning. I syfte att förekomma ett återuppträdande af de i ärendet omförmälda missförhållandena hafva dock åtskilliga nya bestämmelser tillagts. I sådant afseende har bland annat stadgats, att bergmästaren ej äger be-

vilja skärpningstillstånd å område, som varit föremål för skärpnings- eller grufdriftstillstånd, utan i dylikt fall har att öfverlämna frågan till bergsöfverstyrelsen, som pröfvar huruvida skärpningstillstånd må gifvas.

Jämväl i annat afseende är rätten att vinna skärpningstillstånd inskränkt. Kronan är för närvarande på grund af köp ägare af åtskilliga efter inmutning upptagna grufvor å kronojord och är i andra sådana intresserad. Det lärer icke vara förenligt med kronans intressen, att enskilde äga å den till dessa grufvor hörande jord och närmast däromkring befintlig mark skaffa sig den rätt till grufdrift, som eljest skall, enligt förslaget, kunna genom skärpning vinnas. Förslaget förutsätter därför, att områden, hvilka sålunda eller af annan anledning finnas böra fredas från intrång, skola i särskild ordning förklaras för *statsgrufvefält*, och upptager bestämmelse om, att å dylikt grufvefält skärpning ej må äga rum.

Tillstånd för enskilde att tillgodogöra sig fyndighet å kronojord (grufdriftstillstånd) meddelas af Konungen. Vill den, som innehar skärpningstillstånd och vid undersökningen funnit fyndigheten vara brytvärd, erhålla grufdriftstillstånd, är han under vissa angifna villkor därtill berättigad. Liksom enligt grufvestadgan en upptäckare genom inmutning förvärfvar sig rätt till den af honom upptäckta fyndigheten, kan alltså, enligt förslaget, en upptäckare genom att förskaffa sig skärpningstillstånd vinna en viss rätt att tillgodogöra sig det upptäckta. Härigenom sättes den förmån, hvilken tillerkännes honom såsom belöning, i direkt förhållande till värdet af det upptäckta, en princip som gifvetvis måste följas, därest man önskar åstadkomma en verklig uppmuntran till efterforskande af mineralfyndigheter. I följd af den möjlighet, som sålunda lämnats öppen för upptäckare af fyndighet att vinna rätt till densammas tillgodogörande, har ej ansetts nödigt att bibehålla det i 1907 års förslag upptagna stadgandet om viss penningsumma såsom alternativ belöning. Ett dylikt stadgande synes för öfrigt mindre lämpligt äfven därför, att det otvifvelaktigt komme att vid tillämpningen medföra svårigheter af flera slag. Särskildt torde man ofta kunna förvänta tvister, huruvida fyndighet varit förut känd eller ej.

Grufdriftstillstånd skall enligt förslaget gälla utan begränsning i tiden men med rätt för kronan att efter vissa år mot lösen återtaga den upplåtna grufvan. En sådan anordning torde från flera synpunkter vara fördelaktigare än den form för upplåtelser, nämligen å viss längre tid, som i 1907 års förslag upptagits. Så vidt äfven i framtiden den åsikt förblifver rådande, att staten ej lämpligen bör själf befatta sig med grufdrift, kommer stadgandet om uppsägningsrätten tvifvelsutan att endast i undantagsfall tillämpas, och torde följaktligen de gjorda upplåtelserna i

allmänhet komma att utan afbrott bestå. Sålunda undvikas i det stora hela de olägenheter i nationalekonomiskt hänseende, som, på sätt ofvan anmärkts, skulle blifva en följd af systemet med upplåtelser på bestämd tid. För öfrigt har genom affattningen af inlösningsbestämmelserna sörjts för, att, i händelse uppsägning äger rum, de för den framtida grufbrytningen nödiga tillredningsarbetena icke skola underlåtas, hvadan äfven i sådant fall något afsevärdare afbrott i grufrörelsen icke synes behöfva befaras. Skulle åter i en framtid den åsikt vinna insteg, att staten själf bör öfvertaga driften af sina grufvor eller åtminstone vissa af dem, har enligt förslaget kronan, sedan 15 år af upplåtelsetiden tilländagått, tillfälle att, när helst kronan önskar, efter en uppsägelsetid dock af 5 år, komma i besittning af en upplåten grufva. Enligt 1907 års förslag åter skulle kronan, om den af en eller annan anledning funnit önskvärdt erhålla förfoganderätten till en upplåten grufva, nödgats måhända i flera tiotal år vänta på att få grufvan i sina händer. Den fördel för staten, som kan tyckas ligga däri att den i senare fallet bekommer grufvan utan lösen, torde mer än väl uppvägas af förmånen att, när helst det anses lämpligt, kunna återtaga en upplåten grufva.

För upplåtelsen skall tillståndshafvaren till staten erlägga dels en årlig jordskyld, beräknad efter den upplåtna markens värde, och dels en afgäld (royalty), utgående, jämväl årligen, å saluvärdet på arbetsplatsen af alla inom det upplåtna området vunna, af tillståndshafvaren från arbetsplatsen försålda eller bortförda produkter. Med afseende å upplåtelse till person, som på grund af innehafdt skärpningstillstånd är berättigad till grufdriftstillstånd, har, för att ej denna hans rätt skall göras illusorisk, royaltyn måst sättas till ett en gång för alla bestämdt belopp och, för att ej drabba mindre lönande grufföretag allt för hårdt, till en relativ låg procent, nämligen 3. Beträffande upplåtelse i annat fall äger Konungen bestämma procentens storlek.

Frågan om royaltyns baserande på brutto- eller på nettoafkastningen af ett företag har således här lösts på samma sätt, som med afseende å tillgodogörandet af kronans jordägareandel i grufva. Under den utredning, som i sistnämnda hänseende under 1890-talet verkställdes, hade högsta domstolen två särskilda gånger tillfälle yttra sig angående lämpligheten af ett på nettoafkastningen baseradt afgäldssystem, och uttalade sig högsta domstolen båda gångerna med skärpa mot ett sådant systems användning i då föreliggande fall, hufvudsakligen under åberopande af de svårigheter, som detsamma i praktiken syntes komma att medföra. De då anförda betänkligheterna torde otvifvelaktigt i det hela gälla äfven i nu förevarande afseende.

För att utröna, huru den föreslagna royaltyn i allmänhet skulle komma att verka, har man sökt beräkna, hvilken andel af nettoafkastningen år 1907 för fem olika bestående grufföretag nämnda royalty kunde anses motsvara, och har denna andel befunnits uppgå till respektive 10,4, 12,4, 15,8, 17,5 och 18,4 procent. Af dessa siffror framgår, att ifrågavarande royalty synes komma att verka på ett i det hela tillfredsställande sätt. Att den i några fall kommer att drabba för hårdt, torde man dock kunna vänta. I ändamål att mildra detta missförhållande, som särskildt vid igångsättandet af ett företag torde göra sig kännbart, har gifvits Konungen rätt att, då skäl därtill äro, för viss tid, högst tio år, medgifva befrielse från eller nedsättning i afgälden, dock endast i hvad den öfverstiger ett belopp af 25 kronor per hektar af det upplåtna området, hvilket belopp för hvarje fall ansetts böra utgå. Med afseende å sådana grufföretag, från hvilka kronan genom den föreslagna royaltyn skulle erhålla ett i förhållande till dess afkastning allt för ringa belopp, har kronan i den henne tillerkända uppsägningsrätten medel att förmå tillståndshafvaren att åtaga sig den högre royalty, som kan finnas skälig. Visserligen skall enligt förslaget kronan ej äga använda denna uppsägningsrätt förr än 15 år efter tillståndets meddelande, och skulle följaktligen en tiilståndshafvare, som innehar en värdefull grufva, komma att under 20 år få tillgodogöra sig densamma mot en i förhållande till afkastningen måhända obetydlig royalty. Erkänner man emellertid riktigheten af den ofvannämnda principen att belöningen för upptäckande och upptagande af en grufva bör stå i direkt förhållande till dennas värde, synes man ej med fog kunna invända något mot det resultat, som i nyssberörda fall inträdt.

Då, såsom ofvan antydts, den kronan tillerkända nppsägningsrätten enligt förslaget är ämnad att i vissa fall tjäna som regulator, hafva bestämmelserna om den kronan, i händelse uppsägning skett, åliggande ersättningsskyldighet affattats så, att kronan icke af något tvifvel om det ekonomiskt förmånliga vid en eventuell inlösning afhålles från att företaga denna. Enligt nämnda regler har kronan alltid skyldighet att utgifva lösen med belopp, motsvarande värdet af de tillståndshafvaren tillhöriga, för den upplåtna fyndighetens bearbetande eller annan därmed i sammanhang stående verksamhet anskaffade maskiner och byggnader m. m., vid hvilket värdes bestämmande hänsyn tydligen bör tagas till ej blott egendomens försäljningsvärde i befintligt skick utan äfven dess användbarhet för den framtida grufdriften m. fl. omständigheter, som kunna vara af betydelse. Dessutom skall särskild lösen utgå för det fall att mineraltillgångar vid tillståndets upphörande föreligga blottade och tillredda och således ett säkert konstaterande af kvarvarande mineraltillgångar kan ske. I sådant fall har

tillståndshafvaren ansetts böra åtnjuta dels ersättning för all nödig kostnad för dessa mineraltillgångars blottläggning och tillredning, dels en särskild godtgörelse, motsvarande viss del, som man funnit lämpligen böra bestämmas till en femtedel, af den nettobehållning, som nämnda mineraltillgångar kunna beräknas komma att lämna vid deras tillgodogörande. I sistberörda afseende har man dock funnit sig böra göra den inskränkning att, om större kvantitet mineraltillgångar skulle föreligga blottade och tillredda än som med hänsyn till förefintliga förhållanden finge antagas kunna under de tio närmaste åren tillgodogöras, omförmälda särskilda godtgörelse skall räknas endast på den kvantitet, som sålunda kan antagas blifva under tio år tillgodogjord. Man har ansett sig svårligen kunna i ett allmänt stadgande närmare beskrifva, huru vid beräknandet af nämnda nettobehållning bör förfaras, och har därför endast i fråga om bruttovärdets beräkning viss föreskrift lämnats. Denna fråga har alltså i öfrigt helt och hållet öfverlämnats åt den skiljenämnd af fem personer, som enligt förslaget skall hafva att bestämma de belopp, hvarmed kronan skall utlösa tillståndshafvaren.

Enligt förslaget skall tillståndshafvaren i allmänhet äga att tillgodogöra sig alla inom fyndigheten förekommande mineral. I fråga om sättet för tillgodogörandet kan dock, i ett viktigt afseende, hans rätt blifva inskränkt. Redan för närvarande äro, särskildt inom Norrbottens län, så rika järnmalmsfyndigheter kända och föremål för exploatering, att det synes kunna med fog dragas i betänkande, huruvida uppkomsten af flera dylika grufföretag kan vara för landet obetingadt gagnelig. Att förbjuda upptagandet å kronojord af nya grufvor, innehållande järnmalm, torde dock af flera skäl icke vara att förorda. Kan malmen tillgodogöras af den inhemska förädlingsindustrien, synes ett sådant förbud sakna berättigande. Och brytande af järnmalm för export lärer ej heller alltid böra förhindras, exempelvis icke då grufva, som innehåller järnmalm men hvars egentliga värde ligger i annan malmförekomst, kan med fördel bearbetas, endast om järnmalmen tillika brytes, eller då tillåtelse att exportera finnes kunna i en trakt af landet, där bergshandteringen ligger nere, bidraga till denna närings uppsving. Då sålunda frågan om tillgodogörande af järnmalmsfyndigheter synes ställa sig helt olika under skilda förhållanden, hafva de antydda betänkligheterna mot upptagande af nya järngrufvor ansetts kunna bäst vinna beaktande, om åt Konungen lämnas befogenhet att vid grufdriftstillstånds meddelande föreskrifva, det järnmalm, som ur den upplåtna fyndigheten vinnes, icke eller allenast i viss omfattning må såsom råvara exporteras ur landet. En bestämmelse härom har fördenskull inrymts i förslaget.

Enär den form, i hvilken enligt förslaget ifrågavarande upplåtelser skola lämnas, icke synes lämpligen kunna användas i fråga om upplåtelse af fyndigheter af nu ej inmutbara mineral, har förslaget i motsats till 1907 års förslag ansetts ej böra utsträckas att omfatta äfven sådana fyndigheter. Då Riksdagen tidigare meddelat bestämmelser om tillgodogörandet af vissa kronans mineralfyndigheter, har detta skett i den ordning, att Kungl. Maj:t medgifvits att enligt särskildt angifna grunder upplåta sådana till bearbetande åt enskilda. Dylikt medgifvande har då gifvits endast för ett år i sänder. I fall, hvarom nu är fråga, torde ett sådant förfarande ej kunna lämpligen användas, särskildt med hänsyn till hvad om upplåtelse af rätt till undersökning skall enligt förslaget gälla, utan synas bestämmelserna i ämnet böra lämnas i samma form som den, hvaruti reglerna om utarrendering af kronans jordbruksdomäner nu äro gifna.

Härmed har jag angifvit allt hvad i detta sammanhang torde vara att framhålla i fråga om de inom justitiedepartementet utarbetade särskilda bestämmelserna angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord. Jag har ej heller något att i sak tillägga beträffande det nu uppgjorda lagförslaget om ändringar i grufvestadgan — ändringar, hvilka, på sätt jag förut antydt, ej gå utöfver hvad för inmutningsrättens upphäfvande i angifven omfattning funnits nödigt. Blott en anmärkning i redaktionellt afseende torde tillåtas mig. I lagförslaget, liksom i de särskilda bestämmelserna, förstås med 'kronojord' ej blott jord af viss kameral natur, utan öfver hufvud all jord, hvartill kronan är ägare. Förslaget torde härutinnan öfverensstämma med gällande grufvestadga, såsom lärer framgå särskildt af dennas 17 §. Inmutning blir alltså enligt lagförslaget förbjuden äfven å sådan jord, som af kronan förvärfvats, men ännu ej är i jordeböckerna omförd till krono.

Arrendator af kronoegendom är uppenbarligen icke enligt gällande lag skyldig tåla det intrång i arrenderätten, hvartill upplåtelse af skärpnings- eller grufdriftsområde enligt de föreslagna särskilda bestämmelserna föranleder, ej heller synes mot stadgandet i 2 kap. 3 § af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, sådan skyldighet kunna genom aftal honom tillförbindas. Särskild lagstiftningsåtgärd synes alltså böra vidtagas i syfte, att omförmälda bestämmelsers tillämplighet å utarrenderad kronojord icke må blifva beroende af arrendatorns goda vilja. Förslag i sådant hänseende torde jag vid annat tillfälle få underställa Kungl. Maj:ts pröfning.

Fortsatt tillämpning af lagen den 19 april 1907.

Det provisoriska förbudet mot inmutning inom vissa län å kronojord, som ej innehafves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, gäller icke längre än till den 15 maj 1909. Men lag om sådan ändring i grufvestadgan, att inmutning definitivt förbjudes å all dylik jord, lärer ej kunna träda i kraft förr än vid en senare tidpunkt. Det synes därför nödigt, att provisoriet förlänges; och torde den fortsatta giltighet, som alltså lärer böra gifvas lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten, lämpligen böra utsträckas till ikraftträdandet af lag, hvarigenom inmutning förbjudes å all sådan kronojord, som nyss blef nämnd, dock ej längre än till den 1 oktober 1910.»

Föredragande departementschefen uppläste nu förslag till *lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan* och till *lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt*, hvilka båda lagförslag skulle, liksom förslaget till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord, biläggas detta protokoll (bil. A, B och C).

Härefter hemställde föredraganden, att högsta domstolens utlåtande måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas öfver de båda lagförslagen samt att förslaget till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord måtte öfverlämnas till jordbruksdepartementet för den vidare behandling, hvartill omständigheterna kunde finnas föranleda.

Hvad föredraganden sålunda hemställt, däruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder bifalla.

Ur protokollet

Carl Stålhammar.

Bil. A.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan.

Härigenom förordnas, att 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Föremål för inmutning och bearbetande af den, som sig därtill anmäler, äro de mineralfyndigheter, hvilka innehålla:

1:o) malmerna till följande metaller, nämligen: guld, silfver, platina, kvicksilfver, bly, koppar, järn med undantag af sjö- och myrmalmer, mangan, krom, kobolt, nickel, zink, tenn, titan, molybden, wolfram, vismut, antimon och arsenik;

2:o) svafvelkis, magnetkis och grafit.

Förut inmutad eller bearbetad mineralfyndighet, som blifvit sönad, må ånyo inmutas, så framt fyndigheten, enligt hvad ofvan är sagdt, utgör förmål för inmutning.

3 §.

1 mom. Inmutning må ej ske å annan kronojord än sådan, som innehafves under ständig besittningsrätt eller är till boställe anslagen.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.

2 mom. Å område, beläget på mindre afstånd än två hundra meter från boningshus eller från annan åbyggnad, där den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård, vare inmutning ej tillåten, utan tillstånd af såväl ägaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården som den, hvilken därtill har nyttjanderätt; dock att inom utmål befintliga byggnader, hvilka erfordras för grufdriften, ej må utgöra hinder för inmutning.

Inmutning må ej ske å kyrkogård eller begrafningsplats, ej heller, utan tillstånd af vederbörande myndighet eller styrelse, å område på mindre afstånd än trettio meter från sådan järnväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik.

3 mom. Inmutning vare ock förbjuden å förut inmutadt område samt å utmål, så länge rättigheten till området eller utmålet blifvit behörigen försvarad.

8 §.

Inom det inmutade området eller utmålet äger inmutaren uteslutande rätt att, med de villkor och inskränkningar, denna stadga innehåller, bearbeta och tillgodogöra sig så väl den inmutade mineralfyndigheten som äfven andra inmutningsbara mineral.

Förutom de mineral, hvilka inmutaren efter hvad nu är sagdt äger tillgodogöra sig, må öfriga mineraliska ämnen inom det inmutade området eller utmålet äfven af honom brytas, i den mån sådant är erforderligt för grufarbetets ändamålsenliga drifvande, och äge inmutaren däraf använda hvad för grufdriftens ändamål behöfves. Hvad sålunda icke användes må inmutaren ock behålla, så framt det icke af jordägaren mot erläggande af godtgörelse för brytnings- och uppfordringskostnader afhämtas, om inmutningspunkten är belägen i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands eller Västernorrlands län, inom ett år, men eljest inom sextio dagar efter tillsägelse. Jordägarens rätt i detta afseende utöfvas å sådan kronojord, hvarå inmutning må ske, af kronoåbon eller boställsinnehafvaren.

Uppstår tvist om beloppet af den godtgörelse, hvarom nu är sagdt, gånge med bestämmandet däraf såsom i 12 § stadgas, dock att, där skiljemän anlitats, parterna skola stånda hvar sina kostnader och gälda hvardera halfva kostnaden för skiljemännens sammanträde; och varde tiden för afhämtandet räknad från det att godtgörelsens belopp blifvit slutligen bestämdt.

10 §.

1 mom. Har mutsedel blifvit meddelad å fyndighet, som efter 1 § ej utgör föremål för inmutning, vare mutsedel ogill och utmål för sådan grufva förbjudet.

Lag samma vare, där inmutningspunkten, i strid mot föreskrifterna i 3 § 1 och 2 mom., blifvit förlagd å område, där inmutning enligt nämnda lagrum ej är tillåten.

Klander mot mutsedel på grund af förhållande, hvarom nu är sagdt, så ock påstående att inmutningsrätt blifvit förverkad genom underlåtet fullgörande af föreskrifterna i 13 § 1 mom. eller 14 § 1 punkten skall, för att vara gällande, anmälas sist vid utmålsförrättningen; ägande dock den, hvars rätt blifvit förnärmad, att dessförinnan, när han vill, få all verkan af mutsedeln upphäfd genom klagan hos bergsöfverstyrelsen, om den inmutade fyndigheten ej utgör föremål för inmutning enligt 1 §, men eljest efter stämning hos domaren.

Har inmutare eller grufägare vetskap om att grufva olagligen tillkommit eller att inmutningsrätten förverkats, och verkställer han ändå arbete vid sådan grufva, ansvare såsom för åverkan, om åtal därå i laga tid anställes.

2 mom. Är mutsedel meddelad för inmutning å nyo af sådan äldre grufva, som uppgifvits vara sönad, vare förre innehafvaren icke skyldig att för nye inmutaren vika, innan han blifvit dömd sin rätt förlustig; och skall i sådan tvist klander mot den, som grufva innehar, icke gälla där det grundas på försummelse eller annat förhållande, som ägt rum för längre tid tillbaka än andra kalenderåret före klandrets instämmande.

17 §.

Å sådan kronojord, hvarå inmutning är tillåten, skall kronoåbon eller boställsinnehafvaren njuta den jordägaren enligt 16 § tillkommande rätt till godo; ägande han ock, om han begnagar jordägareandelen, att samma andel sedermera behålla såsom sin enskilda tillhörighet.

22 §.

1 mom. Ansökning om utmål skall ske skriftligen och däri uppgifvas till namn och hemvist den eller de jordägare, på hvilkas mark utmålet kan komma att läggas; och vare bergmästaren skyldig att, så fort

ske kan och tjänlig årstid är för handen, den sökta utmålsläggningen på stället företaga.

2 mom. Kostnaden för utmålsförrättningen skall gäldas af grufägaren; och vare sökanden pliktig att, där bergmästaren det fordrar, denna kostnad inom förelagd tid förskjuta, vid äfventyr, om den tid försittes, att ansökningen icke anses hafva inkommit tidigare, än förskottet sedermera erlägges, hvilken påföljd bör i föreläggandet intagas.

44 §.

Önskar grufägare längre tids hvilostånd än bergmästaren enligt 42 § kan medgifva, söke då förlängning därå hos bergsöfverstyrelsen, som, då särskilda omständigheter därtill föranleda samt jordägaren eller å sådan kronojord, hvarå inmutning är tillåten, kronoåbon eller boställsinnehafvaren till ansökningen lämnat bifall, må äga att förlänga hvilostånds-tiden under ytterligare högst fyra arbetsår.

65 §.

Underlåter delägare att betala tillskott, som blifvit å stämma beslutadt eller af grufföreståndaren enligt 62 § infordradt, och har han, sedan den för beloppets erläggande utsatta tid gått till ända, bevisligen blifvit om betalningens fullgörande erinrad, men icke inom sextio dagar efter mottagandet af sådan erinran tillskottet erlagt, hafve han till öfriga delägare förverkat sin lott i grufvan och dess tillhörigheter.

Har delägare efter ty nu är sagdt förverkat sin lott i grufva, njute han ersättning för sin andel i grufvan tillhörande hemmanslägenheter och annan jordegendom; och vare han för tillskottets betalande fri.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1909. Beträffande grufva, hvartill rättighet därförinnan är vunnen, skall gälla hvad dittillls varit stadgadt.

Bil. B.

Förslag

till

Lag

angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt.

Härigenom förordnas, att hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt skall fortfarande gälla, till dess lag, hvarigenom inmutning förbjudes å all kronojord, som ej innehafves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, träder i kraft, dock ej längre än till den 1 oktober 1910.

Bil. C.

Förslag

till

bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord.

I Om fyndighets undersökning (skärpning).

1 §.

Rättighet att å kronojord, som ej innehafves under ständig besittningsrätt eller är till boställe anslagen, anställa arbete (skärpning) för undersökning af fyndighet, innehållande sådant mineral, hvarom i 1 § grufvestadgan förmäles, eller apatit eller magnesit, är beroende på särskildt tillstånd (skärpningstillstånd).

2 §.

Skärpning må ej anställas å:

1) område, som förklarats skola utgöra statsgrufvefält, eller som redan är föremål för skärpningstillstånd, för grufdriftstillstånd, hvarom i 17 § nedan förmäles, eller för rätt på grund af inmutning;

2) område, beläget på mindre afstånd än tvåhundra meter från boningshus eller från annan åbyggnad, där den är uppförd vid gård eller från tomtplats eller trädgård, med mindre medgifvande härtill lämnats af såväl ägaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården, som den, hvilken därtill har nyttjanderätt, dock att för grufdrift erforderliga byggnader ej må innefatta hinder för skärpning;

3) kyrkogård eller begrafningsplats;

4) område på mindre afstånd än trettio meter från sådan järnväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik, så vidt ej medgifvande af vederbörande myndighet eller styrelse lämnats.

3 §.

Ansökning om skärpningstillstånd skall ske skriftligen hos bergmästaren i orten och innehålla uppgift å:

sökandens namn, hemvist och yrke;

mineralanledningens art;

socken och län, där det område ansökningen afser är beläget;

medelpunkten i detta område (skärpningspunkten) med så noggrann beskrifning å denna punkts belägenhet, att någon osäkerhet därom ej kan uppstå; skolande denna punkt vara utmärkt å topografisk, afvittrings- eller annan vid ansökningen fogad karta i skala ej understigande 1 : 200,000.

Vid ansökningen skall tillika fogas intyg att sökanden är välfrejdad svensk undersåte.

Sökanden vare vidare pliktig att i förskott å kostnaden för kungörelse, hvarom i 6 § förmäles, till bergmästaren erlägga tio kronor.

4 §.

Öfver inkommen ansökan skall bergmästaren ofördröjligen och senast trettio dagar efter mottagandet meddela skriftligt beslut. Finner bergmästaren nödigt infordra ytterligare upplysning i afseende å arten af den angifna mineralafdelningen, skärpningspunktens läge eller annan omständighet, som för ansökningens bedömande kan vara af betydelse, äge han förelägga sökanden att därmed inkomma inom viss lämplig tid, räknad från den dag beslutet gafs, och vare, i händelse den tid försittes, den då gjorda ansökningen förfallen, hvilken påföljd bör i beslutet intagas. Beträffande förskott å kungörelsekostnad, hvarom i 3 § sägs, äge bergmästaren meddela föreläggande i enahanda ordning.

5 §.

1 mom. Är mineralanledningen icke af den art, som i 1 § afses, eller har den uppgifna skärpningspunkten blifvit förlagd å område, där enligt 2 § skärpning ej må anställas, varde ansökningen afslagen.

2 mom. Har skärpningspunkten förlagts å område, som varit men ej längre är föremål för skärpnings- eller grufdriftstillstånd, skall bergmästaren öfversända ansökningen jämte eget utlåtande till bergsöfverstyrelsen.

6 §.

Finner bergmästaren hinder ej möta för bifall till ansökningen, skall han utfärda bevis (skärpningssedel) af innehåll att sökanden äger med andras uteslutande anställa skärpning inom ett område, innefattande en omkrets med 400 meters afstånd från skärpningspunkten. Faller inom sagda område mark, hvarå enligt 2 § skärpning ej må anställas, eller mark, hvarom i 5 § 2 mom. sägs, skall skärpningstillståndet gälla allenast för öfrig del af området.

Skärpningssedeln skall vidare innehålla:

1) angifvande af mineralanledningens art samt beskrifning å skärpningspunktens läge;

2) tiden då ansökningen inkom till bergmästaren;

3) den benämning, hvarunder anläggningen må kunna från andra dylika skiljas;

4) ett angifvande af de villkor, som jämlikt 8—14 §§ här nedan skola för tillståndet gälla.

Bergmästaren låte inom sextio dagar från skärpningssedelns utfärdande i kyrkan till den socken eller församling, där det upplåtna området är beläget, äfvensom i tidning inom orten kungöra, att tillståndet meddelats, med uppgift å tillståndshafvarens namn och skärpningspunktens läge; insände ock ofördröjligen till Konungens befallningshafvande afskrift af skärpningssedeln.

7 §.

Hafva flere ingifvit ansökningar, som afse samma område, skall den, hvilkens ansökan först inkom, äga företräde till erhållande af skärpningstillstånd.

Hafva ansökningarna inkommit samma dag, hänskjute bergmästaren ärendet till Konungen, som bestämmer, hvilken af sökandena må erhålla tillstånd.

8 §.

Skärpningstillstånd skall gälla från dagen för skärpningssedelns utfärdande till löpande årets slut samt under nästföljande tre kalenderår; ägande bergmästaren på ansökan af tillståndshafvaren att, om särskilda

förhållanden därtill föranleda, medgifva förlängning af denna tid med högst 2 år.

Erhåller tillståndshafvaren under den sålunda bestämda skärpningstiden grufdriftstillstånd, skall dock skärpningstillståndet upphöra att gälla vid grufdriftstillståndets meddelande. Har han gjort ansökan om grufdriftstillstånd, hvilken vid nämnda tids utgång är på pröfning beroende, fortfar skärpningstillståndet att gälla, så länge ansökningen är under pröfning.

9 §.

1 mom. Skärpning må bestå i jordrymning, sprängning, diamantborrning, upprättande af magnetiska kartor eller andra arbeten som kunna lända till kännedom om fyndighetens storlek, beskaffenhet och värde.

2 mom. Å dessa arbeten skall under skärpningstiden, räknadt från den 1 januari efter det skärpningstillståndet meddelats, årligen användas ett belopp af minst tre hundra kronor, med skyldighet för tillståndshafvaren att, för hvarje kalenderår, före den 1 april året därefter hos bergmästaren styrka, huru stort belopp för ändamålet utgifvits. Tillståndshafvaren äge dock, om han hellre så vill, att under ett år fullgöra arbetsskyldigheten för ett eller flera af de efterföljande. Sedan tillståndshafvaren gjort ansökan om grufdriftstillstånd, vare han, så länge ansökningen är på pröfning beroende, från arbetsskyldighet befriad.

10 §.

Under skärpningstiden vunna mineraliska produkter må tillståndshafvaren icke för annat ändamål än deras undersökning, medelst analysering, anrikning, smältning eller på annat dylikt sätt, från skärpningsområdet bortföra.

Sedan tillståndshafvare ingifvit ansökan om grufdriftstillstånd, vare han dock berättigad att inom skärpningsområdet bryta och tillgodogöra sig mineraliska produkter af den i 1 § nämnda beskaffenhet äfven för annat ändamål än nu sagts. Vill han begagna sig af nämnda rätt, göre hos bergmästaren anmälan därom före arbetets början. För de produkter, tillståndshafvaren sålunda tillgodogör sig, skall han erlägga afgäld med tre procent af produkternas värde; skolande om värdets bestämmande och tillståndshafvarens skyldigheter i öfrigt tillämpas hvad i 25 § 1 och 4 styckena samt 26 och 28 §§ är stadgadt.

11 §.

Har tillståndshafvaren icke fullgjort den i 9 § stadgade arbetsskyldighet, eller har han brutit mot bestämmelserna i 10 §, vare tillståndet förverkadt. Påstående härom må dock, utom för det fall att svikligt förfarande från tillståndshafvarens sida föreligger, ej grundas på försummelse eller annat förhållande, som ägt rum för längre tid tillbaka än kalenderåret före det påståendet väckts.

Tvist, huruvida förverkande ägt rum, skall afgöras i den ordning, 37 § här nedan angifver.

12 §.

Byggnader, som för skärpningsarbetets utförande äro nödiga, må tillståndshafvaren å det upplåtna området uppföra.

Tillståndshafvaren äge jämväl att å kronan tillhörig mark begagna eller anlägga väg till stället.

13 §.

För mark, som tillståndshafvaren för skärpning eller väg begagnar, skall han, där marken är af kronan utarrenderad, gifva arrendatorn, så länge skärpningstiden varar, full ersättning i årlig afgift, som för hvarje år förskottsvis betalas.

I händelse tillståndshafvaren icke erhåller tillstånd jämväl till fyndighetens tillgodogörande, vare han skyldig att ersätta kronan all skada, som marken genom skärpningen för framtiden kan hafva tagit. Är jorden utarrenderad, ansvare tillståndshafvaren under tiden, till dess denna ersättning blifvit erlagd, för fulla beloppet af den årliga afgiften för markens begagnande.

Skada och intrång, som i öfrigt af skärpningen förorsakas, skall jämväl af tillståndshafvaren ersättas.

Ersättning för växande träd, som af tillståndshafvaren fällas, skall utgå enligt uppskattning af jägmästaren i orten. Yppas tvist angående annan ersättning, skall tvisten afgöras i den ordning 37 § här nedan angifver.

14 §.

1 mom. Är område, hvarå skärpningstillstånd meddelats, af kronan utarrenderadt, skall tillståndshafvaren, minst 14 dagar innan något arbete å området börjas, lämna arrendatorn bestyrkt afskrift af skärpningssedeln, vid skyldighet att eljest för all genom arbetet förorsakad skada ansvara såsom för åverkan, och gälle om sättet för sådant delgifvande hvad om delgifvande af stämning är stadgadt; dock må, där arrendatorn är frånvarande och låter egendomen af annan förvaltas, afskriften lämnas till förvaltaren.

2 mom. Tillståndshafvaren åligger därjämte, innan något arbete å området börjas, att hos Konungens befallningshafvande ställa pant eller borgen, som af Konungens befallningshafvande godkännes, för all den ersättning, hvartill tillståndshafvaren enligt 13 § är förbunden. Försummas det, äge utmätningsmannen i orten, då han därom anlitas, inställa arbetet, till dess säkerhet, som finnes antaglig, blifvit anskaffad.

15 §.

I fall, hvarom i 5 § 2 mom. sägs, pröfvar bergsöfverstyrelsen, huruvida och på hvad villkor skärpningstillstånd må sökanden lämnas.

Bergsöfverstyrelsen må ock, där jämlikt 6 § från skärpningstillstånd undantagits mark af den i 5 § 2 mom. omförmälda beskaffenhet, på tillståndshafvarens ansökan medgifva skärpning å sådan mark.

16 §.

Klagan öfver bergmästares beslut må föras hos bergsöfverstyrelsen genom besvär, som skola, vid talans förlust, dit insändas i mål från Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län innan klockan tolf å fyrtiofemte dagen och i mål från öfriga orter i riket innan klockan tolf å trettionde dagen från delfåendet af det beslut, som öfverklagas.

II. Om fyndighets tillgodogörande.

17 §.

Vill någon å kronojord, som i 1 § sägs, med arbete belägga och tillgodogöra sig fyndighet af där angifven beskaffenhet, söke hos Konungen tillstånd därtill (grufdriftstillstånd).

Sådant tillstånd må ej meddelas annan än i Sverige bosatt välfrejdad svensk undersåte eller ock behörigen registreradt svenskt aktiebolag, hvars bolagsordning föreskrifver, att aktie icke må utan Konungens tillstånd tecknas af eller öfverlåtas å andra än i Sverige bosatta svenska män äfvensom att denna föreskrift skall i tryck återgifvas å samtliga aktiebrefven.

18 §.

Ansökning om grufdriftstillstånd skall ingifvas till bergmästaren och innehålla:

uppgift å sökandens namn, yrke samt hemvist eller för bolag den ort, där styrelsen har sitt säte, mineralanledningens art samt belägenheten och storleken af det område, hvarå grufdriftstillstånd sökes, äfvensom den framställning, sökanden kan vilja göra angående erhållande af sådan upplåtelse, hvarom i 27 § förmäles.

Ansökningen skall vara åtföljd af:

1) intyg, utvisande att sökanden jämlikt 17 § är behörig erhålla grufdriftstillstånd;

2) karta öfver det område, ansökningen afser, så affattad att af densamma jämte tillhörande beskrifning områdets geografiska belägenhet tydligt framgår, hvilken karta bör vara upprättad af landtmätare eller bergstjänsteman eller annan, som är behörig att verkställa grufmätningar, eller ock från sådan karta kopierad;

3) handlingar, som styrka, att arbetet kan af sökanden ändamålsenligt utföras och att nödiga tillgångar därtill stå till hans förfogande;

4) bevis att sökanden hos Konungens befallningshafvande nedsatt sådan säkerhet, hvarom i 30 § nedan förmäles; samt

5) i det fall att tillstånd, hvarom nu sagts, sökes af den som innehar skärpningstillstånd, jämväl berättelse öfver de under skärpningstiden utförda arbeten.

19 §.

Finner bergmästaren ansökningshandlingarna ofullständiga eller någon ytterligare upplysning för ansökningens bedömande erforderlig, förelägge bergmästaren sökanden att inom viss tid inkomma med felande handling eller sådan upplysning, vid äfventyr att handlingarna pröfvas befintligt skick.

Sedan den tid förflutit, låte bergmästaren inom fjorton dagar därefter i kyrkan till den församling där det i ansökningen uppgifna området är beläget, äfvensom i tidning inom orten kungöra ansökningen med före-

läggande af viss tid, minst tre och högst fem månader efter kungörelsens datum, inom hvilken den, som anser sin rätt vara af frågan beroende, bör hos bergmästaren skriftligen anföra hvad han till bevarande af sin rätt aktar nödigt. Såvidt gäller område inom Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län, skall tiden för förläggandet innefatta åtminstone två af månaderna maj—september, och må alltså, i den mån härför är nödigt, tiden utsträckas utöfver hvad nyss nämnts.

Efter utgången af den i kungörelsen utsatta tid skall bergmästaren, hvilken det åligger att genom besök på platsen skaffa sig kännedom om den fyndighet, hvarom fråga är, skyndsamt insända samtliga handlingar jämte eget utlåtande till Konungen.

Kostnaden för kungörandet och bergmästarens besök på platsen skall gäldas af sökanden; och vare han pliktig att, där bergmästaren det fordrar, samma kostnad inom förelagd tid förskjuta, vid äfventyr, om den tid försittes, att ansökningen anses förfallen, hvilken påföljd bör i föreläggandet intagas.

20 §.

1 mom. Har innehafvare af skärpningstillstånd i vederbörlig ordning inom skärpningstidens utgång sökt tillstånd till grufdrift å område, hvarinom skärpningspunkten är belägen, och är å området mineralfyndighet påvisad, skall, där ej skärpningstillståndet jämlikt 11 § förverkats, det sökta tillståndet meddelas, så vidt med föreskrifterna här nedan öfverensstämmer och fråga ej är om mark, därå jämlikt 2 § skärpning ej må anställas.

2 mom. Göres eljest jämlikt 18 § ansökan om grufdriftstillstånd, pröfvar Konungen efter omständigheterna, huruvida sådant tillstånd må gifvas.

21 §.

1 mom. Grufdriftstillstånd må icke omfatta område, öfverstigande 50 hektar, räknade i horisontalplanet, där ej styrkes att större areal erfordras, för att fyndigheten i hela sin utsträckning skall falla inom området. Längden af området må ej vara större än 5 gånger bredden; och bör området om möjligt vara fyrsidigt med räta vinklar. För området skola gränserna på djupet räknas lodräta, så vidt utan förnärmande af annans rätt kan ske.

22 §.

1 mom. Det upplåtna området skall, på tillståndshafvarens bekostnad, i närvaro af kronoombud, som utses af Konungens befallningshafvande, å marken utstakas af vederbörligen förordnad landtmätare.

Därest tillståndshafvaren förklarat sig för sitt arbete ofvan jord behöfva endast en del af det upplåtna området, skall jämväl denna del vid nu nämnda förrättning utstakas på marken och inläggas å kartan.

Förrättning, hvarom nu sagts, skall hållas inom nio månader från tillståndets meddelande. Försummas det, äge tillståndshafvaren ej vidare verkställa arbete för fyndighetens tillgodogörande, förr än sådan förrättning skett.

Kronoombud, som vid dylik förrättning närvarit, åligger att ofördröjligen till Konungens Befallningshafvande inberätta hvad därvid förelupit.

2 mom. Har tillståndshafvaren för arbetet i dagen tagit i anspråk endast en del af det upplåtna området, och önskar han sedermera ytterligare mark inom området, varde sådan honom tilldelad i samma ordning som nyss nämnts.

23 §.

Det upplåtna området må icke användas för annat ändamål än grufdriften och därmed i samband stående verksamhet för produkternas tillgodogörande eller förädling.

Tillståndshafvaren äger tillgodogöra sig alla mineraliska ämnen af den i 1 § omförmälda beskaffenhet, hvilka inom det upplåtna området anträffas, så ock öfriga mineraliska ämnen, i den mån deras brytande är erforderligt för grufarbetets ändamålsenliga drifvande.

Konungen äger dock vid grufdriftstillståndets meddelande föreskrifva, att järnmalm, som ur fyndigheten vinnes, icke eller allenast i viss omfattning må såsom råvara exporteras ur landet.

24 §.

1 mom. För det upplåtna området skall tillståndshafvaren, så länge grufdriftstillståndet varar, till kronan erlägga en årlig jordskyld med fem procent af markens uppskattade värde, dock minst ett belopp, motsvarande fem kronor för hvarje hektar. Vill tillståndshafvaren för sitt arbete ofvan jord taga i anspråk blott en del af området, skall jordskylden för den öfriga delen, oafsedt det uppskattade värdet, utgå med fem kronor för hvarje hektar.

2 mom. Jordskyldens belopp skall, efter de i 1 mom. angifna grunder, bestämmas af landtmätaren vid den förrättning, hvarom i 22 § förmäles. Finner Konungens befallningshafvande högre belopp böra utgå än landtmätaren bestämt, eller är tillståndshafvaren med landtmätarens beslut missnöjd, må beslutet kunna underställas afgörande af skiljemän i den ordning 37 § stadgar. Sådant afgörande skall påkallas genom tillkännagifvande hos andra parten senast inom en månad efter det landtmätarens beslut meddelats; i annat fall stånde detta fast.

3 mom. Värdet af växande träd, som af tillståndshafvaren fällas, skall han ersätta enligt uppskattning af jägmästaren i orten.

25 §.

Tillståndshafvaren skall för hvarje kalenderår till kronan erlägga en afgäld (royalty), utgående å saluvärdet på arbetsplatsen af alla inom området vunna, af tillståndshafvaren under året från arbetsplatsen försålda eller bortförda mineraliska produkter, i det skick, hvari de efter handskrädning eller mekanisk behandling befunnits. Denna afgäld skall utgå, där grufdriftstillståndet meddelats jämlikt 20 § 1 mom., med tre procent af nämnda värde samt eljest med den procent, Konungen bestämmer.

Skulle afgälden, sålunda beräknad, för något kalenderår icke uppgå till tjugufem kronor för hvarje hektar af det upplåtna området, skall tillståndshafvaren likväl vara skyldig att för det år erlägga afgäld med nämnda belopp.

Konungen äger, på särskild ansökan, att, när skäl därtill äro, för viss tid, högst tio år, medgifva tillståndshafvaren befrielse från eller nedsättning i den sålunda stadgade afgälden i hvad den öfverstiger det i förra punkten omförmälda belopp.

Det åligger tillståndshafvaren ej mindre att före den 1 mars hvarje år till bergmästaren insända uppgift å mängden och värdet af de produkter, hvarå afgäld för nästföregående år skall utgå, med upplysning tillika om det beräkningssätt tillståndshafvaren för värdets bestämmande användt, än äfven att vid anfordran vederbörande tillhandahålla räkenskaper, innefattande tydliga och riktiga uppgifter om mängden försålda eller bortförda produkter, samt förefintliga analyser af dem; och skall tillståndshafvaren vidare vara skyldig att underkasta sig den särskilda inspektion af arbetena, som för afgäldens bestämmande kan finnas erforderlig.

26 §.

Afgäldens belopp bestämmes å kronans sida af en nämnd efter ty särskildt af Konungen stadgas.

Nöjes ej tillståndshafvaren åt nämndens beslut, skall han, vid talans förlust, inom 14 dagar efter det han af beslutet erhöll del anmäla missnöje hos Konungens befallningshafvande. Tvist, som sålunda uppstår, skall afgöras af skiljemän på sätt i 37 § här nedan säges.

27 §.

På framställning af tillståndshafvaren äger Konungen, i den mån sådant finnes kunna ske utan olägenhet för staten, till tillståndshafvarens begagnande mot årligt arrende upplåta dels kraft från staten tillhörigt vattenfall, dels ock mark, som erfordras utöfver det område, tillståndet omfattar, för anläggning af vägar, transportbanor, verkstäder, administrations- och arbetarebostäder samt för kraftledning eller dylikt, äfvensom bestämma tid och öfriga villkor för upplåtelsen, dock att denna ej må afse annan tid än sådan, hvarunder grufdriftstillståndet gäller. De kostnader, som förorsakas kronan med anledning af åtgärder, hvilka för sådan upplåtelse kunna vara erforderliga, skola gäldas af tillståndshafvaren.

Vattenkraft, hvarom nu sagts, får af tillståndshafvaren användas endast för grufdriften och i samband därmed stående anläggningar.

28 §.

Den i 25 § omförmälda afgäld och öfriga tillståndshafvaren åliggande afgifter skola för hvarje kalenderår erläggas till Konungens befallningshafvande före den 1 juli nästföljande år. Har ej afgäldens belopp dessförinnan blifvit slutligen bestämdt, skall den jämte ränta efter 5 procent erläggas inom 14 dagar efter det sådant bestämmande skett.

29 §.

Inställer tillståndshafvaren grufarbetet, vare han skyldig ersätta all den skada, som under tiden genom ökadt vattentillopp må tillskyndas ägare eller innehafvare af angränsande grufva.

30 §.

1 mom. Såsom säkerhet för fullgörandet af villkoren för grufdriftstillståndet skall för det år, hvarunder detta meddelats, och därutöfver för en tid af minst fem och högst åtta kalenderår, ställas borgen af minst två löftesmän, de där borga en för bägge och bägge för en såsom för egen skuld, och hvilkas vederhäftighet är för Konungens befallningshafvande känd eller behörigen styrkt. Ansvarighet på grund af dylik borgen må icke utsträckas utöfver den tid, för hvilken borgen blifvit ingången.

Tillståndshafvare, som sådant föredrager, må i stället för borgen nedsätta af staten, allmänna hypoteksbanken, rikets hypoteksföreningar eller af kommuner med Konungens tillstånd utgifna obligationer eller andra säkerhetshandlingar, som af Konungens befallningshafvande godkännes, motsvarande det belopp, hvartill med hänsyn till uppgjord arbetsplan eller den omfattning, hvari arbete å området förut bedrifvits, samt andra af tillståndshafvaren ådagalagda omständigheter afgäld och annan tillståndshafvaren eventuellt åliggande ersättningsskyldighet högst kan antagas komma att för tre år uppgå.

2 mom. Minst ett år före utgången af den tid, för hvilken borgen enligt 1 mom. gäller, skall tillståndshafvaren aflämna ny säkerhet af den beskaffenhet, som i 1 mom. sägs. Dör löftesman eller finner Konungens befallningshafvande att löftesman icke vidare kan för vederhäftig anses eller eljest att ställd säkerhet icke längre kan anses tillräcklig, skall tillståndshafvaren inom tre månader efter erhållet föreläggande aflämna ny säkerhet eller den ytterligare säkerhet Konungens befallningshafvande kan bestämma.

31 §.

Tillståndshafvaren vare ej berättigad till ersättning af kronan på den grund att annan befinnes till följd af inmutning äga rätt till idkande af grufdrift inom det upplåtna området.

32 §.

Grufdriftstillstånd må öfvertagas af person eller bolag, som jämlikt 17 § är behörig erhålla dylikt tillstånd. Det åligger den, som vill öfvertaga grufdriftstillstånd, att härom göra anmälan hos Konungen samt därvid foga sådana handlingar, som i 18 § under 1), 3) och 4) omförmälas; och vare öfvertagandet ej giltigt med mindre det blifvit af Konungen godkändt.

Har ej, då tillståndshafvaren aflidit eller blifvit i konkurs försatt, anmälan om öfvertagande af tillståndet gjorts inom sex månader, räknadt

från dödsfallet eller den offentliga stämningens utfärdande, eller har öfvertagandet icke af Konungen godkänts, skall tillståndet upphöra sex månader efter det anmälan senast bort ske.

Detsamma skall gälla, där tillståndshafvaren upphört att vara svensk undersåte eller flyttat utrikes eller genom laga kraft ägande utslag förklarats medborgerligt förtroende förlustig, och ej inom sex månader därefter göres anmälan, att tillståndet öfverlåtits å annan, eller Konungen ej godkänner öfverlåtelsen.

33 §.

Underlåter tillståndshafvaren att behörigen fullgöra de med afseende å grufdriftstillståndet stadgade villkor, eller sker i bolagsordningen för bolag, å hvilket tillståndet öfvergått, ändring i de uti 32 § angifna delar, skall tillståndet vara förverkadt och tillståndshafvaren skyldig att afträda grufanläggningen vid utgången af det kalenderår, hvarunder förverkandet skett.

Påstående härom må dock, utom för det fall att svikligt förfarande från tillståndshafvarens sida föreligger, ej grundas på försummelse eller annat förhållande, som ägt rum för längre tid tillbaka än andra kalenderåret före det påståendet väckts.

34 §.

Konungen äge uppsäga grufdriftstillståndet att upphöra vid utgången af femte kalenderåret efter det, hvarunder uppsägning skett, dock att uppsägning ej må göras förr än 15 år förflutit från grufdriftstillståndets meddelande.

Tillståndshafvare är berättigad att frånträda grufdriftstillståndet den 31 december året efter det, hvarunder anmälan därom skett.

35 §.

1 mom. Då grufdriftstillstånd efter uppsägning eller eljest upphör, är kronan berättigad att från tillståndshafvaren tillösa sig dennes för fyndighetens bearbetande eller annan därmed i sammanhang stående verksamhet anskaffade maskiner, kraftstationer, verkstäder, kraft- och andra ledningar, transportanordningar, husbyggnader och öfriga anläggningar inom område, som åt tillståndshafvaren af kronan upplåtits, allt mot ersättning efter egendomens värde, hvilket värde i brist af åsämjande skall, i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 stadgar, bestämmas af fem

personer, af hvilka Konungen utser två, tillståndshafvaren två och de sålunda utsedda tillkalla den femte, ägande bergsöfverstyrelsen utöfva den befogenhet att utse skiljeman, som enligt lagen tillkommer öfverexekutor.

Har uppsägning skett, vare tillståndshafvaren därefter förbjudet att utan Konungens medgifvande från upplåtet område bortföra egendom, som nu sagts, vid äfventyr, om så ändock sker, att tillståndshafvaren är skyldig ersätta all därigenom uppkommande skada och förlust.

2 mom. De i grufva befintliga, för dess styrka och bestånd verkställda byggnader skola vid grufdriftstillstånds upphörande utan lösen tillfalla kronan.

3 mom. Senast vid den tid, då grufdriftstillstånd efter uppsägning eller jämlikt 32 § andra eller tredje stycket upphör, skall från kronans sida meddelande lämnas tillståndshafvaren om och i hvad mån kronan vill begagna lösningsrätten. Egendom, som kronan ej vill lösa, må tillståndshafvaren hafva afgiftsfritt kvar under ett år efter tillståndets upphörande.

4 mom. Af tillståndshafvaren brutna mineraliska produkter må afgiftsfritt kvarligga inom grufdriftsområdet två år efter det tillståndet upphört.

36 §.

Då grufdriftstillstånd efter uppsägning från kronans sida upphör, skall kronan vara skyldig:

1) att inlösa all den i 35 § 1 mom. omförmälda egendom efter dess värde; samt

2) att, därest vid grufdriftstillståndets upphörande mineraltillgångar föreligga blottade och tillredda, *dels* ersätta tillståndshafvaren värdet, såvidt på samma mineraltillgångar belöper, af de för dessas blottläggning och tillredning utförda arbeten, som kunna anses hafva varit för ändamålet behöfliga, *dels ock* till tillståndshafvaren utgifva en särskild godtgörelse, motsvarande en femtedel af den nettobehållning, som de sålunda blottade och tillredda mineraltillgångarna kunna beräknas komma att lämna, dock ej för större myckenhet af dessa mineraltillgångar än som med hänsyn till förefintliga anordningar för brytning, förädling eller transport får antagas kunna under de tio efter grufdriftstillståndets upphörande närmast följande åren tillgodogöras; skolande bruttovärdet af denna mineralkvantitet beräknas med ledning af de under de tio sista åren gällande försäljningsvärden å de ur fyndigheten vunna produkterna.

Bestämmandet af de belopp, hvarmed kronan sålunda är pliktig utlösa tillståndshafvaren, skall ske af skiljemän på sätt i 35 § stadgas.

37 §.

Skulle tvist uppstå angående tolkning af villkoren för grufdriftstillstånd eller i sammanhang därmed träffadt aftal eller skedd upplåtelse eller angående däraf härflytande rättsförhållanden eller fordrings- eller ersättningsanspråk, skall sådan tvist afgöras af skiljemän i den ordning lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 stadgar; dock att den befogenhet att utse skiljeman, som tillkommer öfverexekutor, i stället skall utöfvas af bergsöfverstyrelsen.

Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kungl. Maj:ts högsta domstol fredagen den 5 februari 1909.

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: Billing,
Cassel,
Silverstolpe,
friherre Marks von Würtemberg,
Bergman,
Gullstrand.

Sedan högsta domstolen den 17 december 1908 beslutit, att handlingarna rörande till högsta domstolen för afgifvande af utlåtande öfverlämnade, vid detta protokoll fogade förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan samt lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt skulle cirkulera mellan högsta domstolens ofvanbemälda ledamöter jämte justitierådet Thollander, som numera aflidit, så företogs nu detta ärende till slutlig behandling.

1:o.

Förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan.

I anledning af detta förslag yttrade:

Justitierådet *Gullstrand:*

»Då inmutning å all kronojord, som ej innehafves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, genom det remitterade för-

slaget förbjudes, utan att i lag meddelas bestämmelser angående rätt till grufdrift å sålunda för inmutning fredade områden, förutsättes uppenbarligen, att därförutan verksamt laga skydd för rättighet att å samma områden eftersöka och bearbeta mineralfyndighet tillkommer den, som ur upplåtelse från kronan härleder sin rätt. Denna förutsättning torde icke i allo vara uppfylld. Öfvergår marken i enskild ägo eller upplåtes den af kronan under ständig besittningsrätt eller varder den till boställe anslagen, äfventyras den rätt till grufdrift, som kronan kan vid försäljningen af marken eller sådan disposition däraf, som nämnts, förbehålla annan eller afstå med marken, i det att en hvar då äger rätt att söka inmutning å fyndigheten. Genom lämplig lagbestämmelse lärer denna oegentlighet kunna undvikas. Så torde möjligen kunna i 3 mom. af 3 § inrymmas förbud däremot, att å jord, som från kronan öfvergått i enskild ägo, och å kronojord, som upplåtits under ständig besittningsrätt eller anslagits till boställe, inmutning sker å område, där annan äger på upplåtelse från kronan grundad rätt till mineralanledningen. Af dylikt tillägg i förslaget lärer följa att, därest ansökning om inmutning å sålunda fredadt område icke af bergmästaren afslås jämlikt 5 § i grufvestadgan, mutsedeln efter däremot vid domstol anställdt klander varder ogill, och, jämlikt grunderna för 10 § 2 mom. i nämnda stadga, att innehafvaren af grufvan, äfven om han icke anställt sådant klander, ej är, innan han blifvit dömd sin rätt förlustig, skyldig att vika för inmutaren.

Till skydd såväl för enskilda som för det allmänna finnas i 3 § 1 mom. i grufvestadgan angifna vissa områden, som äro fredade för inmutning, och är i 10 § stadgadt, dels att, om inmutningspunkt blifvit förlagd å sådant område, mutsedeln är ogill, i fall klander emot densamma inom behörig tid framställes, och dels att inmutare eller grufägare, som med vetskap om det olagliga förhållandet verkställer arbete vid grufvan, ansvarar såsom för åverkan. Enligt det remitterade förslaget åtnjutes däremot icke i förhållande till sådan grufdrift å kronojord, som idkas utan inmutning, dylikt på grund af särskilda med grufdriften förbundna förhållanden synnerligen erforderligt skydd, utan lärer kronan vara berättigad att upplåta rätt till grufdrift å sin mark utan hänsyn till de intressen, som grufvestadgan sålunda hägnar. Hvad nu anmärkts torde böra föranleda ändring i förslaget.

Ordalagen i 4 § grufvestadgan stämma icke väl öfverens med den föreslagna lagstiftningen utan torde böra i någon mån underkastas jämkning. Då nämligen enligt förslaget inmutning å viss kronojord icke får äga rum, men rätt till grufdrift å samma jord ändock kan förvärfvas, lärer det ej vara lämpligt bibehålla en efter ordalagen ovillkorlig föreskrift

därom, att den, som vill å egen eller annans grund med arbete belägga till inmutning lofgifven mineralanledning, skall därom hos bergmästaren göra ansökning för erhållande af mutsedel.

Bestämmelse till förebyggande däraf, att utan inmutning idkad grufdrift å kronojord, därå inmutning är förbjuden, lider intrång af en efter grufvans tillkomst meddelad koncession å eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndighet, hvarom förmäles i lag den 28 maj 1886, torde böra meddelas i nämnda lag.»

Justitierådet *Bergman:*

»Såsom justitierådet Gullstrand anmärkt, blifva genom det remitterade förslaget de i 3 § 2 mom. angifna områden icke fredade för sådan grufdrift å kronojord, hvartill rätt framdeles skulle vinnas annorledes än genom inmutning. Då de skäl, som föranledt nu gällande bestämmelser om dessa områdens fredande för inmutning, tydligtvis tala för, att genom stadgande af allmän lags natur ett lika kraftigt skydd beredes dem i förhållande till grufdrift å kronojord, hvarom nyss är sagdt, hemställes, att i förslaget måtte göras den ändring eller det tillägg, som för sådant ändamål erfordras.

Jämväl i 3 mom. af förslagets 3 § torde en ändring böra göras. Om nämligen, sedan å sådan kronojord, hvarå enligt förslaget inmutning ej är tillåten, upplåtelse att bearbeta mineralanledning, som i 1 § sägs, ägt rum, denna jord öfvergår i enskild ägo eller genom förändrad disposition förvandlas till kronojord, hvarå enligt förslaget inmutning fortfarande må ske, så är den, som erhållit berörda upplåtelse, icke genom förslaget skyddad i sin rätt till mineralanledningen. Ty förslaget utgör icke hinder för annan person att begära och erhålla inmutning å område, som upplåtelsen omfattar. Med anledning häraf bör 3 § 3 mom. så ändras, att förbudet mot inmutning kommer att gälla äfven område, som annorledes än genom inmutning blifvit för bearbetande af mineralanledning, som i 1 § sägs, lagligen upplåtet, så länge rättigheten till området är beståndande.

Förutom i de paragrafer, som det remitterade förslaget afser, torde den ifrågasatta inskränkningen af inmutningsrätten möjligen påkalla ändring i vissa andra delar af grufvestadgan äfvensom i några paragrafer i lagen angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886.

I 6 kap. grufvestadgan meddelas bestämmelser till beredande af trygghet för det vid grufdriften sysselsatta arbetsmanskapet och till förekommande af fara för grufvas framtida bestånd och för annans egendom. Det torde kunna antagas, att lagstiftaren åsyftat, att dessa bestämmelser

skulle gälla alla för bearbetande af mineralanledning, som i 1 § sägs, afsedda grufvor. Häremot talar väl, att en jordägare utan hinder af grufvestadgans föreskrifter får anses berättigad att utan föregående inmutning med arbete belägga och sig tillgodogöra till inmutning lofgifven mineralanledning, men att ordalagen i 57 § äro så affattade, att detta stadgande icke kan gälla en sålunda tillkommen grufva. Då emellertid en jordägare i dylikt fall — om jag bortser därifrån, att grufvan till äfventyrs skulle kunna tänkas vara belägen å ett enligt 3 § för inmutning fredadt område — städse skulle vara utsatt för faran att förlora sin uteslutande förfoganderätt öfver fyndigheten därigenom, att annan person begärde och erhölle mutsedel å densamma, har man säkerligen ansett sig kunna utgå därifrån, att inmutning alltid skulle begäras, innan en grufva började bearbetas.

Varder inmutningsrätten å viss kronojord upphäfd, kommer det emellertid att uppstå åtskilliga grufvor, hvilkas bearbetande icke är grundadt på inmutning. Det är uppenbart, att äfven för dessa grufvor erfordras sådana bestämmelser som de, hvilka innehållas i grufvestadgans 6 kap. Det torde för den skull vara nödvändigt antingen att med afseende å nämnda kapitel vidtaga sådan ändring, att det tydligt framgår, att dess bestämmelser gälla äfven dylika grufvor, eller ock att i fråga om dem utfärda fristående föreskrifter i ämnet. Jag vill i detta sammanhang erinra, att i hufvudsak motsvarande bestämmelser återfinnas i stenkolslagen.

Beträffande 7 kap. gäller i viss mån detsamma, som sagts beträffande 6 kap. Det bör dock härvid framhållas, att en del af föreskrifterna i 7 kap. endast kunna tillämpas å efter inmutning tillkomna grufvor; äfvensom att stadgandena i detta kapitel, i motsats till de i 6 kap. gifna, torde vara af civilrättslig natur.

Såsom redan anmärkts, erfordras enligt min mening ändring äfven i vissa paragrafer i stenkolslagen.

I dess 10 § stadgas, bland annat, att, därest inom det område koncessionen omfattar på djupet anträffas andra mineraliska ämnen än stenkol och i sammanhang därmed förekommande eldfasta leror samt dessa mineraliska ämnen brytas af koncessionsinnehafvaren utan att dock af honom för grufdriftens ändamål användas, de må af jordägaren mot erläggande af godtgörelse för brytnings- och uppfordringskostnader inom viss tid efter tillsägelse afhämtas, äfvensom att jordägarens rätt i detta afseende å kronojord utöfvas af jordens innehafvare. — 23 § föreskrifver beträffande den enligt 22 § jordägaren tillkommande afgift af koncessionsinnehafvaren, att å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till bruk-

ning på viss tid åt annan upplåten, kronoåbon, boställsinnehafvaren eller den, som eljest besittningsrätten innehar, skall njuta nämnda afgift till godo, samt att å annan kronojord koncessionsinnehafvaren är från afgift befriad. Dessa bestämmelser motsvara till alla delar dem, som 17 § gällande grufvestadga enligt dess ursprungliga lydelse innehöll i fråga om jordägareandelen å kronojord.

Varder nu inmutningsrätten å viss kronojord upphäfd, så synes med fog kunna anmärkas, att omförmälda stadganden i stenkolslagen, särskildt de i 23 §, komma att, såvidt angår sådan kronojord, hvarå för framtiden inmutning ej blir tillåten, icke stå väl tillsammans med lagstiftningen angående dispositionsrätten till mineralfyndigheter å sådan jord. Häremot kan erinras, att 17 § grufvestadgan förändrades uti ifrågavarande delar år 1899, utan att 23 § stenkolslagen samtidigt undergick ändring. Men det är dock att märka, att den ändring i 17 §, som det remitterade förslaget innebär, är i principiellt afseende af en långt mera genomgripande art än den, som vidtogs år 1899.

I 17 § stenkolslagen meddelas bestämmelser för reglerandet i visst afseende af förhållandet mellan de särskilda rättsinnehafvarna, då å område, hvarå koncession meddelats, sker inmutning af mineralfyndighet, som enligt grufvestadgan är därtill lofgifven, eller koncession meddelas å område, som förut är för annan mineralfyndighet än stenkol inmutadt. Därest beträffande viss kronojord inmutningsrätten upphäfves, torde det vara nödvändigt att meddela i viss mån likartade bestämmelser för reglerandet, såvidt sådan kronojord angår, af förhållandet mellan koncessionsinnehafvare och innehafvare af en genom i laga ordning skedd upplåtelse förvärfvad rättighet att bearbeta mineralfyndighet, som i 1 § grufvestadgan sägs. Det torde visserligen ej vara ovillkorligen nödvändigt att genom stadgande i stenkolslagen söka förebygga, att den, som för eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndighet erhållit koncession å kronomark, hvarom nu är fråga, lider intrång genom senare upplåtelse af rätt till annat grufarbete å samma område. Äfven om frågan härom ej skulle blifva tillbörligen uppmärksammad vid slutligt affattande af de tillämnade bestämmelserna rörande grufarbete å viss kronojord, torde af allmänna rättsgrundsatser följa, att en af kronan gjord upplåtelse icke kan verka rubbning i sådan rättighet till stenkolsfyndighet, som enligt lag tillkommer annan på grund af tidigare meddelad koncession. Däremot torde det vara af nöden att uti stenkolslagen vidtaga ändring till förekommande af, att oinmutad grufva å kronojord af ifrågavarande slag lider intrång från den, som efter grufvans tillkomst erhållit koncession enligt nämnda lag.»

Justitierådet friherre *Marks von Würtemberg:*

»De två lagförslag, öfver hvilka högsta domstolen nu har att afgifva yttrande, röra i och för sig allenast rätten till inmutning å kronan tillhörig jord och lämna helt och hållet öppet, huruvida eller på hvad sätt mineralfyndigheter å den kronojord, hvarå enligt förslaget inmutning ej må ske, skola tillgodogöras. Syftet med inmutningsrättens inskränkande kan emellertid naturligen icke, i stort sedt, vara att låta de från inmutning undantagna mineralfyndigheterna ligga obrukade. I och för sig tänkbart, ehuru förmodligen föga lämpligt, vore däremot att låta dem brukas omedelbart för kronans räkning; men af föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet, likasom af det vid lagförslagen fogade förslaget till 'bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord', framgår, att någon grufdrift för kronans räkning ej är, åtminstone för närvarande, åsyftad, utan att hvad som afses är att, såvidt rörer det slags kronojord, som ej vidare skulle blifva föremål för inmutning, ersätta grufvestadgans på inmutning och jordägareandel byggda system med föreskrifter om upplåtande till enskilde af rätt att eftersöka och bearbeta de hädanefter under kronans jordäganderätt fullständigt inbegripna mineralierna. Dessa föreskrifter skulle, enligt hvad afsedt är, behandlas i den ordning, som § 77 regeringsformen stadgar beträffande grunderna för förvaltningen af kronans domäner, d. v. s. antagas af Riksdagen allena. De skulle alltså, i stället för att ingå i den allmänna lagstiftningen, endast erhålla karaktären af kontraktsvillkor, som kronan i egenskap af jordägare på förhand uppställde i afseende å upplåtelse af det särskilda slags nyttjanderätt, hvarom här vore fråga. (Lagen om nyttjanderätt till fast egendom 1 kap. 7 §.)

Att dessa föreskrifter sålunda undantagas från den allmänna lagens område och i stället göras till ett slags aftalsvillkor möter i och för sig från rättslig synpunkt lika litet hinder, som något skulle från dylik synpunkt vara att invända mot att de i hela sin omfattning erhölle allmän lags karaktär. Måhända kunde det däremot ur lämplighetssynpunkt ifrågasättas, huruvida icke normerna för så invecklade och för samhället i det hela så betydelsefulla rättsförhållanden som de här afsedda helst borde gifvas under den allmänna lagstiftningens mera betryggande former. Men tillräcklig anledning att på grund häraf afstyrka den tillämnade anordningen synes mig dock icke föreligga.

Härvid har jag förutsatt, att i fråga om mineralfyndigheter å enskild jord gällande lagstiftning, hvilken frånkänner staten all rätt till dessa fyndigheter, lämnas till sina hufvudgrunder orubbad. Skulle däremot, såsom under senaste tid blifvit ifrågasatt, gruflagstiftningen omgestaltas

därhän, att hittills oupptäckta eller eljest obrukade fyndigheter å enskild jord förbehölles staten, torde det ej längre finnas lämpligt att låta rättsförhållandena rörande fyndigheter å kronojord regleras i den ordning nu afses. De nya lagbestämmelser beträffande enskild jord, som härvid kunna tänkas ifrågakomma, måste nämligen, om de ock i viktiga hänseenden komma att skilja sig från motsvarande föreskrifter rörande kronojord, dock äga så mycket gemensamt med dessa senare föreskrifter, att en enhetlig legislativ behandling är så godt som nödvändig. Och skulle någon sannolikhet föreligga för att en reform af lagstiftningen i nyss antydd riktning kan under en närmare framtid komma till stånd, torde man vid nämnda förhållande äga anledning att betvifla lämpligheten af att nu till fristående behandling upptaga frågan i hvad den rörer kronojord.

Chefen för justitiedepartementet har emellertid, enligt hvad statsrådsprotokollet utvisar, i likhet med många andra ställt sig bestämt afvisande gentemot tanken att tillerkänna staten förfoganderätt till ännu oupptäckta eller obrukade fyndigheter å enskildt område. En lagändring i denna riktning skulle enligt departementschefens åsikt innebära ett obehörigt ingrepp i den bestående jordäganderätten. Denna uppfattning kan jag dock för min del icke biträda, och med hänsyn till spörsmålets sammanhang med det till behandling härmed föreliggande ämnet anser jag det ej vara ur vägen att här angifva grunderna för min mening i detta hänseende.

Hvad beträffar fyndighet, som ännu är fullkomligt okänd, lärer väl näppeligen något berättigadt intresse kunna kränkas därigenom, att en ny lag frånkänner jordägaren den andel i fyndigheten, som enligt förutvarande lag skulle tillkommit honom, därest fyndigheten blifvit upptäckt under sistnämnda lags giltighetstid. Lika litet, som från allmänrättsliga synpunkter något skulle kunna med fog invändas mot en lagstiftning, hvilken t. ex. minskade eller afskaffade jordägarens andel i nedgräfd skatt eller bottenfynd, som anträffades å hans ägor, lika litet synes grundsatsen om välförvärfvade privaträttigheters skyddande lida något verkligt afbräck genom en lagstiftningsåtgärd, sådan som den hvarom här är tal.

Beträffande åter redan kända eller förmodade men likväl icke under bruk varande fyndigheter — framför allt sönade grufvor — kunde det snarare synas, som om en lagändring i antydd riktning skulle leda till rättskränkning. Icke heller detta torde emellertid vara riktigt. Den rätt jordägaren skulle gå förlustig är ej efter gällande lagstiftning ovillkorlig utan går i händelse af inmutning från annans sida förlorad, om den ej göres gällande under grufarbetets början. Då således jordägaren redan nu vid äfventyr af rättsförlust kan tvingas att göra rättigheten gällande å en

af hans eget bestämmande alldeles oberoende tidpunkt, kommer en ny lag, hvarigenom jordägareandelen i ännu ej inmutade grufvor tillägges staten, i själfva verket knappast att innebära annan ändring i jordägarens ställning, än att tiden för den nya lagens ikraftträdande kommer att i stället för de i nu gällande grufvestadga bestämda tider utgöra sluttermin för jordägarerättens utöfvande; och om öfvergångstiden göres någorlunda rymlig, torde i hvarje fall, där en känd fyndighet besitter något verkligt värde, jordägaren hafva tillfälle att genom inmutning för egen räkning eller andras intresserande för frågan tillgodose sina intressen i afseende å fyndigheten.

En annan fråga är, huruvida tillräckligt vägande skäl föreligga för en så genomgripande omgestaltning af gruflagstiftningen som den af mig nu berörda.

Jag skall här icke söka att från socialpolitisk eller näringspolitisk synpunkt ingå på detta spörsmål. Men från rättslig ståndpunkt kan jag ej underlåta att uttala tvifvelsmål, huruvida en lagstiftning, som lämnar enskilde möjlighet att tillägna sig ännu okända mineraltillgångar af måhända oberäkneligt värde, verkligen står i öfverensstämmelse med det rådande rättsmedvetandet. Anledning synes mig ej saknas att antåga motsatsen; ej heller torde det vara ur vägen att i lagstiftningen taga hänsyn till möjligheten af, att nya mineraltillgångar af högst betydande värde kunna upptäckas å enskild mark eller tekniska metoder uppfinnas, som förläna högt värde åt tillgångar, hvilka nu ej kunna tillgodogöras. Skulle på dylik väg stora rikedomar komma att hopa sig å enskilda händer, kan det befaras, att det allmänna tänkesättet skulle starkt reagera, måhända icke så mycket mot den lagstiftning, hvilken ledt till dylika förhållanden, som mot det sakläge den framkallat; och det vore under dylika omständigheter kanske ej alldeles visst, att detta sakläge komme att från statens sida respekteras. Skulle emellertid staten drifvas till att, direkt eller på omvägar, till sin fördel inkräkta på rättigheter, som enskilda under hägnet af statens egen lagstiftning vunnit, måste sådant leda till ett betänkligt nedsättande af lagens och samhällsordningens helgd. Att staten såsom rättens handhafvare bör främst af alla söka undvika löftesbrott och afhålla sig från löften, hvilka ej under alla omständigheter kunna infrias, lärer ligga i öppen dag.

Från denna synpunkt anser jag för min del skäl föreligga att taga i närmare öfvervägande, huruvida icke i stället för nuvarande bestämmelser om inmutning å enskild jord och jordägarens rätt att taga del i inmutad fyndighet bör träda en lagstiftning, byggd på grundvalen af statens

rätt att för sin räkning förfoga öfver mineralfyndigheter äfven å enskildt område.

Att emellertid gruflagstiftningens omläggning på dylik grund — om tanken därpå öfver hufvud skulle vinna nödig anslutning — är en omfattande uppgift, som för sin lösning måste kräfva åtskillig tid, förbiser jag ingalunda. Huruvida åter ett längre uppskof med ordnandet af förhållandena å kronojord medför så stora olägenheter, att frågan därom bör, utan hänsyn till dess sammanhang med spörsmålet om gruflagstiftningens fullständiga omarbetande erhålla en åtminstone provisorisk lösning i afsedd riktning, tilltror jag mig ej att med någon säkerhet bedöma.

Under förutsättning, att frågan om rätt till inmutning å kronojord nu skall särskildt lösas på grundvalen af förevarande lagförslag, anser jag detsamma gifva anledning till följande erinringar:

De flesta bestämmelserna i gällande grufvestadga kunna, enligt hvad af innehåll och sammanhang framgår, uppenbarligen ej tillämpas å andra grufvor än dem, som tillkommit efter inmutning eller af ålder äga utmål eller ock äro belägna å bergslagernas så kallade odalgruffält. Beträffande vissa af stadgans bestämmelser är det däremot otydligt, huruvida tillämpning jämväl å andra grufvor kan ifrågakomma eller icke. Detta gäller om största delen af de i 6 kap. upptagna föreskrifterna angående ordningen för grufdrift och om 7 kapitlets föreskrifter angående samäganderätt i grufva. En dylik otydlighet torde hittills knappast hafva ägt någon praktisk betydelse. Det kan nämligen för närvarande ej gärna ifrågakomma, att någon utan föregående inmutning börjar drifva grufarbete. Visserligen lärer — trots den i 4 § grufvestadgan förekommande ovillkorliga bestämmelsen om skyldighet att söka inmutning — jordägare, som utan inmutning tillgodogör sig fyndighet å egen grund, icke riskera något inskridande från det allmännas sida till grufarbetets förhindrande. Men risken att genom inmutning från annans sida delvis gå miste om den bearbetade fyndigheten måste naturligtvis afhålla enhvar från ett dylikt förfarande. I det särskilda fall, att en fyndighet påträffas i den omedelbara närheten af själfva gården, skulle jämlikt 3 § grufvestadgan jordägaren, om han vill tillgodogöra sig fyndigheten, kunna utan risk åsidosätta inmutning; men, enligt hvad från sakkunnigt håll inhämtats, lärer icke heller denna bestämmelse hafva föranledt uppkomsten af oinmutade grufvor.

Därest åter, såsom nu är afsedt, rätten till grufbrytning å viss kronojord göres beroende af helt andra villkor än inmutning och i följd däraf

ett större antal oinmutade grufvor uppstår, är det af vikt att omförmälda otydlighet undanröjes.

Det förtydligande, som härvid kan ifrågakomma, synes, så vidt rörer 6 kap., icke kunna gå i annan riktning, än att dess föreskrifter erhålla tillämpning jämväl å sådana grufvor å kronojord, som tillkommit efter upplåtelse från kronans sida. Huruvida äfven 7 kap. bör göras tillämpligt å dessa grufvor, är mera tvifvelaktigt och beror måhända till en viss grad af innehållet i de bestämmelser, som komma att meddelas i fråga om upplåtelsevillkoren. Det förefaller dock, som om behofvet af stadganden om samäganderätt i grufva särskildt läge i den så att säga tvungna sammanslutning, som kommer till stånd mellan inmutare och jordägare, när den sistnämnde begagnar sig af sin jordägareandel; och om så är, skulle kanske dylika stadganden kunna undvaras i fråga om sambruk af upplåten grufva å kronomark.

I hvarje fall torde det emellertid vara af nöden att för tydlighets vinnande antingen vidtaga erforderliga ändringar i själfva grufvestadgan eller — måhända hellre — utfärda fristående stadganden, som angifva, i hvad mån 6 och 7 kapitlen äro tillämpliga å sådan på kronojord belägen fyndighet, till hvars bearbetande rätt vunnits genom upplåtelse från kronans sida; och torde, därest sistnämnda utväg väljes, allenast de stadganden, som röra 7 kapitlets tillämplighet, böra erhålla allmän lags egenskap, hvaremot i fråga om utsträckt tillämplighet af 6 kap. synes kunna lagstiftas i administrativ ordning. Påpekas må emellertid, att ifrågavarande bestämmelser icke utan vidare kunna erhålla tillämpning å här afsedda förhållanden, utan att vissa jämkningar af dels materiell dels terminologisk innebörd äro af nöden.

På sätt justitieråden Gullstrand och Bergman erinrat, torde de områden, som jämlikt 3 § 1 mom. grufvestadgan (2 mom. efter den nu föreslagna lydelsen) äro undantagna från inmutning, böra genom stadgande i allmän lag fredas jämväl från intrång af grufarbete, som utan inmutning eller koncession kan ifrågakomma å kronomark. Att föreskrift i sådan riktning upptages bland de tillämnade bestämmelserna angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndighet å viss kronojord, är härvid icke tillfyllest. Det erforderliga lagstadgandet bör enligt min mening antingen inflyta i 8 kap. eller erhålla formen af en fristående lag.

I det föreslagna 1 mom. af 3 § grufvestadgan synes, för beredande af nödigt sakrättsligt skydd för den, som på grund af upplåtelse från kronan äger eftersöka eller bearbeta mineralfyndighet, böra införas ett tillägg, som utesluter möjligheten att, i händelse sålunda upplåtet område öfvergår i enskild ägo eller till boställsjord eller upplåtes under ständig besittnings-

rätt, erhålla inmutning å området så länge den upplåtna rätten till grufarbete äger bestånd.

Hvad justitierådet Bergman anmärkt i fråga om 17 § i lagen angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter biträder äfven jag.»

Justitierådet *Silverstolpe:*

»Såsom justitierådet friherre Marks von Würtemberg framhållit afses med den nu föreslagna ändringen i gruflagstiftningen att beträffande kronan tillhörig jord, som ej innehafves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe, ersätta grufvestadgans på inmutning och jordägareandel byggda system med föreskrifter om upplåtande till enskilde af rätt att eftersöka och bearbeta de hädanefter under kronans jordäganderätt fullständigt inbegripna mineralierna. I följd häraf skulle efter förändringens genomförande tre olika system komma att inom gruflagstiftningen vinna tillämpning i fråga om enskildes rätt att idka grufdrift. Det ena, grundadt på inmutning och jordägareandel, skulle gälla vid bearbetande af de i grufvestadgan angifna slagen af mineralfyndigheter, då de förekomma å enskilde tillhörig jord eller å sådan kronojord, som innehafves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe. Det andra, grundadt på nyttjanderättsupplåtelse, skulle tillämpas vid bearbetande af nämnda slag af mineralfyndigheter (jämte möjligen ett par andra), då de förekomma å annan kronojord än den nyss nämnda. Det tredje, grundadt på koncession, skulle komma till användning vid bearbetande af stenkolsfyndigheter både på enskild jord och hvarje slags kronojord. De särskilda bestämmelserna rörande de olika former för grufdrift, som sålunda komme att finnas, skulle blifva meddelade dels i lagar, stiftade af Konung och Riksdag gemensamt, dels i föreskrifter, gifna af Riksdagen ensam, dels ock tilläfventyrs i administrativa författningar, utfärdade enbart af Kungl. Maj:t. Denna skiftande mångfald af system och urkunder måste otvifvelaktigt inverka menligt på gruflagstiftningens följdriktighet och öfverskådlighet och torde jämväl kunna föranleda svårigheter vid bestämmelsernas tillämpning, särskildt i de fall då grufvor af olika slag komme att gränsa intill hvarandra. Med hänsyn till dessa förhållanden anser jag, att, på sätt flertalet af de under ärendets förberedande handläggning hörda myndigheterna hemställt, nu föreliggande fråga bör företagas till behandling först i samband med en allmän revision af grufvestadgan. Vid en dylik revision skulle möjligen en gemensam princip för hela gruflagstiftningen, antingen i öfverensstämmelse med något af de nu gällande systemen eller i annan riktning, kunna utfinnas. I alla händelser skulle i sådant fall de särskilda stadganden, som måhända kunde

erfordras för olika slag af grufvor, kunna bringas till bättre öfverensstämmelse med hvarandra, än hvad med den tillämnade anordningen skulle blifva förhållandet.

För den händelse det emellertid skulle befinnas nödvändigt att lösa berörda fråga utan afbidan å en fullständigare omarbetning af gruflagstiftningen, förenar jag mig med justitierådet friherre Marks von Würtemberg i de erinringar, han under förutsättning, att frågan nu skall särskildt lösas, framställt mot förevarande lagförslag.»

Justitierådet *Cassel*, med hvilken justitierådet *Billing* instämde:

»Jag är ense med justitieråden Bergman och friherre Marks von Würtemberg i fråga om nödvändigheten däraf, att de i 3 § 2 mom. af förslaget angifna områden genom stadgande af allmän lags natur fredas från intrång af grufarbete, som utan inmutning eller koncession kan komma att äga rum å kronomark.

Beträffande behofvet af ändring i 3 § 3 mom. instämmer jag med justitierådet Bergman.

Lika med justitieråden Bergman och friherre Marks von Würtemberg anser jag det vara nödvändigt, att tydliga bestämmelser meddelas, huruvida och i hvad mån föreskrifterna i grufvestadgans 6 och 7 kapitel skola äga tillämplighet å sådan å kronojord belägen fyndighet, till hvars bearbetande rätt vunnits genom upplåtelse från kronan.

Jag instämmer i hvad justitierådet Bergman erinrat i fråga om 17 § i lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter.»

2:o.

Förslag till lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt.

Justitierådet friherre *Marks von Würtemberg* yttrade:

»Därest en omarbetning af gruflagstiftningen i den riktning jag förut antydt skulle anses böra ifrågakomma, torde lagen den 19 april 1907 böra ersättas af en lag, hvarigenom för den tid, som kan beräknas åtgå för den nya lagstiftningens genomförande — måhända tiden intill 1912 års utgång — rätten till inmutning å kronojord varder inom hela riket begränsad så som genom 1907 års lag skett i afseende å vissa län.»

Justitierådet *Silverstolpe* anförde:

»I händelse frågan om en förändrad lagstiftning angående mineralfyndigheter å kronojord, såsom jag här ofvan förordat, förbindes med en allmän revision af grufvestadgan, synes det i lagen den 19 april 1907 stadgade provisoriska förbudet mot inmutning å kronojord lämpligen böra utsträckas att gälla under den tid, som för verkställande af en sådan revision kan anses erforderlig.»

Högsta domstolens öfriga ledamöter lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet

Erik Ölander.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 19 mars 1909.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER.
Justitieråden: RAMSTEDT,
AMÉEN.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och jordbruksdepartementen anmälde chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson högsta domstolens genom utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden den 4 december 1908 inhämtade utlåtande öfver förslag till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan samt till lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt.

Efter att hafva redogjort för utlåtandets innehåll anförde föredragande departementschefen vidare:

»En af högsta domstolens ledamöter har såsom sin mening uttalat, att det syntes böra tagas i närmare öfvervägande, huruvida icke i stället för nuvarande bestämmelser om inmutning å enskild jord och jordägarens rätt att taga del i inmutad fyndighet borde träda en lagstiftning, byggd på grundvalen af statens rätt att för sin räkning förfoga öfver hittills oupptäckta eller eljest obrukade mineralfyndigheter äfven å enskildt område. En dylik omgestaltning af gällande gruflagstiftning ansåge han ej leda till rättskränkning. Skulle någon sannolikhet föreligga för att en reform af lagstiftningen i denna riktning kunde under en närmare framtid komma till stånd, syntes man enligt hans åsikt äga anledning att betvifla lämpligheten af att nu till fristående behandling upptaga frågan i hvad den rörer kronojord.

I anledning af hvad sålunda anmärkts må det tillåtas mig att ånyo framhålla hvad jag redan vid lagförslagens remitterande såsom min mening uttalat, nämligen att den svenska lagstiftningen tvifvelsutan hvilar på den uppfattning, att jordäganderätten principiellt innefattar äfven alla i jorden befintliga mineralier, och detta gifvetvis oberoende af huruvida deras förekomst är känd eller okänd, och att således en förändring af gruflagstiftningen i antydda riktning skulle innebära en i princip ingalunda oviktig inskränkning af de befogenheter, hvilka för närvarande innefattas i äganderätten till jord. Huruvida åter de skäl, som förebragts för angifna omgestaltning af gruflagstiftningen, äro af den betydelse, att de få anses göra en dylik inskränkning berättigad, därom kunna naturligtvis olika meningar råda. Att i detta sammanhang närmare ingå på denna fråga, synes mig emellertid öfverflödigt. Det torde vara nog att hänvisa därtill att tanken på en så genomgripande omläggning af vår gruflagstiftning som den ifrågasatta säkerligen ej för närvarande uppbäres af den allmänna rättsuppfattningen. Och den tid, då en förändring härutinnan tilläfventyrs kan hafva inträdt, lärer antagligen vara så aflägsen, att ett ordnande af förhållandena med afseende å fyndigheter å kronojord icke lämpligen bör till dess anstå. Tilläggas må att, om i en framtid fråga skulle uppkomma att på antydda sätt omlägga gruflagstiftningen så vidt rörer den enskilda jorden, det för den frågans lösning gifvetvis skall vara af stor fördel att kunna bygga på erfarenhet, vunnen vid tillämpningen, så vidt kronojord angår, af det nu föreslagna systemet.

En annan af högsta domstolens ledamöter har anmärkt, att den skiftande mångfald af system och urkunder, som enligt den föreslagna nya ordningen komme att förefinnas inom gruflagstiftningsområdet, otvifvelaktigt måste inverka menligt på denna lagstiftnings följdriktighet och

öfverskådlighet och jämväl torde kunna föranleda svårigheter vid bestämmelsernas tillämpning, särskildt i de fall, då grufvor af olika slag komme att gränsa intill hvarandra. Med hänsyn till dessa förhållanden ansåge han, att nu föreliggande fråga borde företagas först i samband med en allmän revision af grufvestadgan.

Hvad sålunda anmärkts innefattar tvifvelsutan synpunkter, som förtjäna allt beaktande. Framhållas bör dock, att, då den lagstiftning, som skulle kunna blifva resultatet af en dylik allmän revision, ej lärer kunna gifvas retroaktiv verkan, och således beträffande alla äldre grufvor nuvarande regler i det väsentliga komme att bibehållas, det ifrågavarande rättsområdet i allt fall icke komme att erbjuda någon enhetlig bild. Funnes emellertid någon på sannolikhet grundad anledning att förmoda, att man vid en allmän revision af gruflagstiftningen skulle inom någorlunda rimlig tid kunna ena sig om en för alla delar af densamma gemensam princip, skulle detta otvifvelaktigt tala för att ej nu framlägga förslag till ändring af lagstiftningen enbart beträffande kronojord. Någon sådan anledning föreligger dock enligt min mening icke. I fråga om möjligheten att vinna enighet om något system, grundadt på principen om statens rätt att för sin räkning förfoga öfver mineralfyndigheter å såväl kronans som enskild jord, gäller hvad jag redan yttrat. Att återigen beträffande kronojorden öfvergifva den tanke, som ligger till grund för de föreslagna reglerna, och öfvergå till något system, som icke innebär dylik fri förfoganderätt för staten, lärer näppeligen böra komma i fråga. Måhända kunde man genom att låta den nu föreliggande frågan hvila till en allmän revision af gruflagstiftningen hafva utsikt till att de särskilda stadganden, hvilka säkerligen äfven då skulle för olika slag af grufvor finnas erforderliga, komme i närmare öfverensstämmelse med hvarandra än nu blir fallet. Men en sådan fördel, som, för så vidt jag kunnat finna, ur praktisk synpunkt torde vara utan större betydelse, skulle enligt min mening ingalunda uppväga olägenheten af det för visso långvariga dröjsmål med förevarande frågas afgörande, som en allmän revision skulle innebära.

Jag öfvergår nu till de detaljanmärkningar, som riktats mot förslaget till ändringar i grufvestadgan.

Samtliga högsta domstolens ledamöter hafva anmärkt, att sådana områden, som i 3 § 1 mom. af gällande grufvestadga omförmälas, böra genom stadgande i allmän lag fredas från intrång genom grufdrift, som utan inmutning eller koncession kan komma att äga rum å kronomark.

Något särskildt skydd för de i nämnda lagrum omförmälda anläggningar emot grufarbete, som en jordägare utan föregående inmutning verkställer å sin egen jord eller låter annan där verkställa, förlänar

grufvestadgan icke. Stadgandet i nyssberörda lagrum torde nämligen innefatta allenast en inskränkning i den möjlighet grufvestadgan eljest gifver en hvar att genom inmutning förvärfva en uteslutande rätt till grufarbete å egen eller annans jord. På grund af den nödvändighet, som praktiskt sedt föreligger, att söka inmutning äfven vid grufarbete som företages af jordägaren själf eller af annan efter upplåtelse från honom, kommer dock obestridligen samma lagrum att i realiteten förläna skydd jämväl mot dylikt arbete. Med inmutningsrättens upphäfvande i enlighet med nu föreliggande förslag skulle emellertid detta skydd bortfalla. Och ur denna synpunkt torde högsta domstolens ifrågavarande anmärkning vara välgrundad. Jag har därför låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till sådan lagbestämmelse, som högsta domstolen afsett, hvilken bestämmelse ansetts lämpligen böra gifvas i form af särskild lag.

Af högsta domstolens ledamöter har vidare framhållits, att den, som efter upplåtelse från kronan förvärfvat rätt till grufdrift å kronojord, som ej innehafves under ständig besittningsrätt eller är till boställe anslagen, icke enligt förslaget skulle åtnjuta sakrättsligt skydd för denna sin rätt, i händelse jorden öfverginge i enskild ägo eller genom förändrad disposition förvandlades till sådan kronojord, hvarå enligt förslaget inmutning fortfarande finge ske. Dylikt skydd borde emellertid lämnas i lag.

Jag anser mig härvid böra framhålla, att förslaget såsom något självfallet förutsätter, att jord, hvarå kronan upplåtit rätt till undersökning eller tillgodogörande af mineralfyndighet, sedermera icke af kronan så disponeras, att behof af skydd i anmärkta hänseendet uppstår. Det är för öfrigt tydligt, att det komme att ligga i kronans eget intresse att afhålla sig från sådana åtgärder. Kronan skulle ju, därest det från högsta domstolens sida förutsatta fall inträffade, förlora eller äfventyra att genom inmutning af annan förlora äganderätten till fyndigheten, hvarförutom kronan torde blifva ersättningsskyldig emot den, som af nu nämnd anledning ginge miste om sin från kronan upplåtna rätt. Ur praktisk synpunkt lärer alltså skydd i omförmälda afseende näppeligen vara behöfligt. Emot högsta domstolens enhälliga hemställan anser jag mig emellertid, då det ifrågasatta skyddet afser intressen af synnerligen stor vikt, icke böra underlåta att tillstyrka upptagande i lagförslaget af en bestämmelse i den af högsta domstolen angifna riktning, hvilken bestämmelse lämpligen torde böra insättas i 3 § 3 mom. grufvestadgan.

Högsta domstolens flesta ledamöter hafva hemställt, att tydliga bestämmelser måtte meddelas, huruvida och i hvad mån föreskrifterna i grufvestadgans 6 och 7 kapitel skola äga tillämplighet å grufdrift, som idkas på grund af upplåtelse från kronan.

Att, i saknad af dylika bestämmelser, dessa kapitel icke skulle komma att gälla sådan grufdrift, har jag trott mig kunna antaga; och jag har hållit före, att väl det hufvudsakliga af 6 kap:s innehåll, men däremot ej föreskrifterna i 7 kap., borde erhålla sådan vidsträcktare tillämplighet. Då jag likväl ej underställt Eders Kungl. Maj:ts pröfning något förslag ens rörande det i 6 kap. behandlade ämne — ordningen för grufdrift — har detta berott därpå, att enligt min mening, hvilken högsta domstolen synes dela, samma ämne lärer utgöra föremål för administrativ lagstiftning. Men jag har alltjämt förutsatt, att Eders Kungl. Maj:t skall i sinom tid vilja, på annat departements föredragning, utfärda erforderliga bestämmelser härutinnan.

Jag har nyss antydt, att jag förut ansett föreskrifterna i 7 kap. ej böra erhålla tillämplighet i omförmälda hänseende. Dessa föreskrifter hafva, såsom ock inom högsta domstolen framhållits, uppenbarligen påkallats i väsentlig mån af den tvungna sammanslutning, som vid grufdrift efter inmutning uppkommer mellan inmutare och jordägare och som gifvetvis icke lärer kunna hänföras under någon af nu gällande bolagsformer. För det fall åter att flera personer sammanslutit sig för gemensamt idkande af sådan grufdrift, hvartill rätt upplåtits af kronan, har något behof af särskilda bestämmelser till reglerande af deras inbördes förhållanden icke synts mig föreligga, utan har jag ansett förefintliga stadganden rörande bolag af olika slag tillräckligt fylla behofvet af normer uti ifrågavarande hänseende. Då jag i anledning af högsta domstolens yttrande tagit förevarande fråga i förnyadt öfverväganden, har jag emellertid, med vidhållande i öfrigt af min nämnda uppfattning, funnit en af omförmälda föreskrifter i 7 kap., nämligen hvad i 61 § stadgas om grufföreståndare, böra med hänsyn till det förhållande, hvari denna § står till bestämmelserna i 6 kap., i likhet med dessa erhålla motsvarande tillämplighet i fråga om grufdrift som nyss sagts. Stadgandet i 61 § torde vara af civillags natur, och bör följaktligen den erforderliga nya bestämmelsen gifvas i sådan lags form. Vid sådant förhållande har jag funnit densamma lämpligen böra inflyta i den särskilda lag, hvartill jag enligt hvad förut nämnts låtit inom justitiedepartementet utarbeta förslag.

Hvad slutligen angår högsta domstolens hemställan om ändring af 17 § i lagen angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter den 28 maj 1886 kan jag icke bestrida, att teoretiskt sedt högsta domstolens åsikt i denna del är fullt riktig. Något praktiskt behof af regler för det af högsta domstolen förutsatta fall torde däremot ej alls föreligga. Så vidt kändt är, förekommer stenkol i vårt land endast i Skåne. I detta landskap, där den kronan tillhöriga jorden utgör en obetydlig del af hela

jordarealen, idkas åter ingen verklig grufdrift för brytning af i grufvestadgan afsedda mineral. Sannolikheten för inträffande af ett kollisionsfall, sådant som det af högsta domstolen förutsatta, torde alltså vara så ringa, att den bör kunna lämnas fullständigt ur räkningen. Högsta domstolens anmärkning i denna del synes följaktligen ej böra föranleda någon åtgärd.

I förslaget till ändringar i grufvestadgan hafva vidtagits några smärre jämkningar i redaktionellt hänseende.»

Föredraganden uppläste härefter dels det jämkade förslaget till lag om ändrad lydelse af 1, 3, 8, 10, 17, 22, 44 och 65 §§ grufvestadgan och dels förslag till lag, innefattande bestämmelser angående grufdrift å viss kronojord, och hemställde föredraganden, att dessa lagförslag jämte förslaget till lag angående fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 19 april 1907 om inskränkning i inmutningsrätten är stadgadt måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition Riksdagen till antagande föreläggas.

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i föredragandens hemställan;

och täcktes Hans Maj:t Konungen, med bifall härtill, förordna att till Riksdagen skall aflåtas nådig proposition af den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Erik Ölander.